

TÜRK ESİKİAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Mayıs 2002, Sayı: 14

İÇİNDEKİLER

Editörden

Başmakale

Prof. Dr. Ali M. Dinçol ile "Din ve Ritüel" Kavramları Üzerine Bir Söyleşi - - - - - 1

Kitap Dünyasından

Köroğlu, K. - F. Dingil, Yeni Yayınlar: 2001-2002 - - - - - 4

Kitap Tanıtımları

Ateş, M., *Mitolojiler ve Semboller - Anatanrıça ve Doğurganlık Sembolleri*, İstanbul, 2001 (Alparslan, M.) - 5

Düş ve Gerçek: Troia (Ed. J. Latacz vd.), Stuttgart, 2001 (Ergin, G.) - - - - - 5

Kaya, M. A., *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İzmir, 2000 (Ertekin, E.) - - - - - 6

Olba IV (Ed. S. Durugönül - M. Durukan), Mersin, 2001 (Öztürk, H. Ç.) - - - - - 7

Ginouves, R. - R. Martin, *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine I-III*. Roma, 1985; 1992; 1998 (Zeyrek, T. H.) - - - - - 8

Çevik, N., *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Ankara, 2000 (Konuralp, İ. Z.) - - - - - 9

Belli, O. (Ed.), *Istanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey, 1932-2000*, İstanbul, 2001 (Ayman, İ.) - - - - - 10

Carradice, I. - M. Price, *Hellen Dünyasında Sikke* (Çev. O. Tekin), İstanbul, 2001 (Erol, A.) - - - - - 10

Konferans ve Sempozyum

Arkeolojik Kazı ve Araştırmaları Toplantısı - 2 (16-18.04.2002), (Kortanoğlu, R. E.) - - - - - 11

III. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu (1-4 Haziran 2002)- - - - - 12

24. Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu - - - - - 12

Kazı - Araştırma

Kozbe, G. - K. Köroğlu - H. Sağlamtemir, Kavuşan Höyük 2001 Yılı Kazıları - - - - - 13

Abbasoğlu, H., 2001 Yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları - - - - - 14

Atasoy, S. - Ş. Dönmez, Asarkale ve Akalan Yüzey Araştırmaları - - - - - 14

Özsait, M., 2001 Yılı Göller Bölgesi Yüzey Araştırmaları - - - - - 16

Belli, O., 2001 Yılında Doğu Anadolu Bölgesinde Bulunan Urartu Baraj, Gölet ve Kanallarının Araştırılması - - - - - 17

Bahar, H., Konya-Karaman Araştırmaları, 2001 - - - - - 17

Tulunay, E. T., Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi Ön İnceleme Gezileri 1999-2001 - - - - - 18

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri - - - - - 20

Enstitü'den

Identifying Changes From Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions - - - - - 21

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün Yıllık Konferansları ve Enstitü Başkanı Prof. Dr. Ali M. Dinçol'un 17 Nisan 2002 Tarihli Açılış Konuşması - - - - - 22

Alparslan, M., Enstitü Kitaplığından Haberler - - - - - 23

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 14 (Mayıs 2002)

Editör
Kemalettin Köroğlu

Editör Yardımcısı
Meltem Doğan-Alparslan

Sayfa Düzenlemesi ve Baskı
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Ücretsizdir.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tur Sokak, No.4
80060 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel/Faks: (0212)292 09 63

E mail: kkoroglu@marun.edu.tr
kemalkoroglu@superonline.com
doganmel@istanbul.edu.tr

www.eskicag.org

Mercedes-Benz

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Aytekin Özalp: Termosifon.

Belkıs Dinçol: Maddi yardım.

Borusan: Binanın ısıcam pencereleri ve nakit olarak Enstitünün yıllık giderleri.

Bülent Akbaş: Bültenin (11-12. sayı) basım giderleri.

Carlsberg: Enstitü binasının merkezi doğalgazlı kalorifer tesisatı.

Cartoon Hotel: Enstitü konferansları için salon tahsisi.

Cengiz Üstünel: Maddi yardım.

Çelik Gülersoy: Aracılığıyla Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'ndan çatı onarımı için malzeme, perde, ayna, koltuk takımları ve gravürler.

Eser Abbasoğlu: Maddi yardım.

Feride Özmat: Bulaşık makinesi, mutfak eşyası ve kitap dolabı.

Garanti Leasing: Enstitü kütüphanesinin aylık giderleri için maddi destek.

Haluk Abbasoğlu: Telsiz telefon.

Haluk Bermek: Aracılığıyla TEKNOSAN'dan faks.

Harun Yılmaz: Kendisi ve aracılığıyla EGE BANK, çok sayıda dolap, masa, koltuk, bilgisayar ve scanner.

Haşim Dalgıç: Aracılığıyla Hayat Laboratuvar'dan slayt makinesi.

Mercedes Türk A.Ş. (Tülin Steinhäuser) : Yeni süreli yayıncımız *Colloquium Anatolicum*'un basım masrafları.

Murat Öztürk: Aracılığıyla Çelebi Holding'den yurtdışından gelen konferansçıların uçak biletleri.

Pekerler İnşaat San. Ltd. Şti.'nden Recai Peker: Restorasyon ve bazı inşaat malzemesinin temini.

Enstitü Yayınları

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².

Çete, İ., *Geçmişe Yolculuk Bir Gezi Rehberi*, Journey into the Past: A Short Guide, İstanbul 1996.

Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul 2000².

Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul 2001, Sponsor: Eurest Sofra Yemek Üretim ve Hizmet A.Ş.

Demiriş, B., *Eskiçağda Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul 2002³.

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul 1999, (Bilimsel Toplantılar Serisi: I), Sponsor: Harun Yılmaz.

Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul 1999, Sponsor: Mehmet Akgül, Tepum A. Ş.

Dürüşken, Ç., *Eskiçağda Spor*, İstanbul 1995, Sponsor: Efes Pilsen.

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağda Dokuma*, İstanbul 2001².

Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul 2000³.

Köroğlu, K. (Ed.), *5. Yılında Yumuktepe; The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul 1998, (Kazı Monografisi: I).

Savaş, Ö. S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları, Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul 1998, (Bilimsel Seri I).

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağda Tıp*, İstanbul 2002².

Tekin, O., *Eskiçağda Para, Antik Nümizmatik Giriş*, İstanbul 1998³.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağda İstanbul (Byzantion)*, İstanbul 2001².

Editörden

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler, ulaşabildiği-
miz bilimsel etkinlikleri, yayın faaliyetlerini ve Enstitü
ile ilgili gelişmeleri duyurmaya devam etmektedir. Gün
geçtikçe artan ilgi ve özellikle genç meslektaşlarımızın
iletişim ağımıza katkısı oldukça memnuniyet vericidir.
İşte bu sayıda ayrıntılarını bulacağımız birkaç yeni
gelişme:

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün 2002 yılında,
Taksim'de Cartoon Hotel'de organize ettiği toplantılara
konuşmacı olarak Prof. Dr. Güven Arsebük, Prof. Dr.
Coşkun Özgünel, Prof. Dr. Jak Yakar ve Prof. Dr.
Manfred Korfmann katıldı. Geniş bir izleyici kitlesi
tarafından izlenen bildirilerin metinleri Enstitü'nün ilk
sürelî yayını *Colloquium Anatolicum*'da basılacaktır.

Anadolu arkeolojisinde son yıllara kadar daha çok
"Karanlık Dönem" olarak adlandırılan Geç Tunç Çağı
sonrasındaki birkaç yüzyıllık süreç, yeni bulgular
ışığında sorgulanacaktır. "Değişimi Tanımlama Anadolu
ve Yakın Çevresinde Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na
Geçiş" başlığını taşıyan yuvarlak masa toplantısı, Türk
Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün ev sahipliğinde 8-9
Kasım 2002 tarihinde yine Cartoon Hotel'de yapılacaktır.
Taslak program Enstitü'den bölümündedir.

Haberler'in 14. sayısında baş makale olarak Prof. Dr. Ali
M. Dinçol ile "Din ve Ritüel" kavramları üzerine yapılan
bir söyleşiyi sunuyoruz. Kitap Dünyasından bölümünde
2001 ve 2002 yılında basılan en yeni yayınlar ve kitap
tanıtımları yer almaktadır. Ayrıca bilimsel toplantı
haberleri, 2001 yılı kazı ve araştırmalarından ilk notlar,
çalışılmaya başlanan yüksek lisans ve doktora tezleri bu
sayıda da yer almaktadır.

Enstitü'den bölümünde ayrıca katkılarınızla gelişmekte
olan kütüphanemiz, üyelerimiz ve yeni projelerimiz
hakkında haberler bulacaksınız.

Çalışmalarınızın ilk sonuçlarını Haberler'de bizimle
paylaşmanız dileğiyle.

Kemalettin Köroğlu

Enstitü Yayınlarından

Baskısı tükenmiş olan, S. Alp'in *Hititlerin Mektup-
laşmaları*, İ. Fazlıoğlu'nun *Eskiçağ'da Dokuma*,
Ü. Serdaroğlu'nun *Eskiçağ'da Tıp* adlı yayınlarının
ikinci; B. Demiriş'in *Eskiçağ'da Yazı Araç ve
Gereçleri*'nin ise üçüncü baskısı yapılmıştır. Arka
kapakta listesini sunduğumuz yayınlarımıza Ege
Yayımları'ndan ulaşılabilir.

Ege Yayınları

Aslan Yatağı Sokak, Sedef Palas Apt.

No: 35/2, 80060 Cihangir/İstanbul

Tel: (0212) 249 0520 Faks: (0212) 244 3209

“Din ve Ritüel” Kavramları Üzerine Bir Söyleşi

“Din ve Ritüel” kavramları üzerine, Türk Eskiçağ
Bilimleri Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol ile
gerçekleştirilen bir sohbete, bu sayımızda baş makale
olarak yer verdik. Kendilerine, bize değerli ve özgün
görüşlerinden faydalanma fırsatı verdiği için teşekkür
ederiz.

Meltem Alparslan: Hitit dini hakkında özetle bilgi verir
misiniz?

Ali Dinçol: Hitit dini ve Hitit pantheonu, yani tanrılar
topluluğu, farklı etnik kökenlere ait pek çok tanrıyı
içerir. Hitit dini de dolayısıyla bu kutsadığı tanrılar
nedeniyle pek çok halkın ve toplumun dinsel öğelerini
içinde barındırır. Bunu normal karşılamak lazım, çünkü
Hitit Devleti bir imparatorluktur. İmparatorlukları diğer
yönetim sistemlerinden ayıran unsur, birbirinden farklı
birçok etnik kökenli bir tebaya, bir uyruğa hükmet-
meleridir. Dolayısıyla farklı etnik kökenden gelen toplu-
lukların bir arada yaşamasını sağlamak için, genellikle
imparatorluklarda birleştirici öğe olarak, tüm bu toplu-
luklardan alınan tanrıların bir resmi pantheon içinde
toplanması öngörülür. Bu uygulama aynı zamanda
politik bir tercihtir. Tüm bu halkların tanrılarının resmi
pantheonun içine konulmasıyla, bu toplumların da bir
arada yaşamak üzere devlete bağlanmaları amaçlanır.

Hitit dini içinde hem kendilerine özgü Hint-Avrupalı
dinsel elemanlar görülür, hem Anadolu'ya geldikleri
zaman karşılaşmış oldukları Hatti kökenli dinsel öğeler
görülür, hem de Hint-Avrupalı soydan gelen Luwi ve Pala
dini inançları ve tanrıları Hitit resmi dini ve pantheonu
içinde yer alır. Bunların yanı sıra Hurriler aracılığı ile
Mezopotamya'dan Sümer ve Babil tanrıları ve dinsel
elemanları ve sadece Hurri kökenli olan tanrı ve tan-
rıçalar da Hitit dini içine karışmıştır. Ayrıca Hurriler ile
birlikte bulunan İndo-Ari etnik zümrenin tanrıları yine
bu Hitit tanrıları içine sokulmuştur.

Hitit dininde syncretizm, yani “birçok dinin ya da
görüşün kaynaşması” vardır, diyebiliriz. Syncretizm
kelimesinin kökeni, Yunanca “birleştirmek, bağlamak”
anlamına gelen “synkretizein”dir.

M. A.: Ritüel nedir?

A.D.: Her dinin iki kısmı vardır; birinci kısma teorik,
ikinci kısmına dinin pratik kısmı, diyebiliriz. Dinin
teorik kısmını teoloji veya dinin felsefesi olarak
niteleyebiliriz. Mesela Hitit dinindeki teori nedir, yahut
dinin ana fikri ya da felsefesi nedir? İnsanların hayatın-
da olabilecek iyi ve kötü şeylerin tanrılardan geldiği,
tanrıların efendi ve insanların da köle konumunda
olduğu, insanların tanrılara ancak iyi hizmet ettikleri

zaman iyi ve sağlıklı bir hayata kavuşabilecekleri, aksi halde bir efendi kölesini nasıl cezalandırırsa tanrıların da onları aynı şekilde cezalandırabileceği şeklinde bir düşünce, mesela Hitit dininin ana felsefesi olarak düşünülebilir. Böyle bir düşünce yapısı çok tanrılı dinlerde olduğu kadar, tek tanrılı dinlerde de dinin felsefesi olabilir. Mesela Hıristiyanlıkta *trinite* dediğimiz, teslis dediğimiz üçleme, yani Meryem, İsa ve Ruh-ül Kudüs üçlüsü dinin esas yapısını oluşturur. Ayrıca Müslümanlık dininin teolojik doktrini kabul edebileceğimiz, Hıristiyanlık ve diğer dinlerden farklı başka bir olgu olan, Allah’ın tek ve ebedi olması, doğmamış ve doğurtmamış olması da Müslüman dininin doktrini olarak ortaya çıkıyor. Bunu da İslam’ın ana felsefesi olarak kabul edebiliriz. Dolayısıyla, her dinde bir teorik kısım vardır, şeklinde düşünebiliriz. Bahsettiğimiz dinin aynı zamanda inanç kısmıdır. Bunun yanı sıra bir de bu inancın uygulama kısmı vardır ki, o da ibadettir. Yani inanç ve ibadet, dinin teori ve pratik kısımlarını oluşturur. Farklı bir ifadeyle, *teori=inanç* ve *pratik=ibadet*’tir.

İbadet ya da yeni Türkçe’si ile ‘tapınma’ nasıl yapılacaktır. Tapınmanın her dinde belirli kuralları olduğunu görüyoruz. Kilisede yapılan her türlü ayinlerin, camideki namazın, sinagogdaki ibadetlerin hepsi birer tapınmadır ve bu tapınmanın nasıl yapılacağına dair bir yönetmelik vardır. Yani bunların hepsi bir ritüele bağlı olarak yapılır. Ritüel kelimesi, Latince *ritus*’tan gelir. *Ritualis* ise ‘ritüele ait’ demektir. Ritüel, bu tapınma işleminin nasıl yapılacağını gösteren bir yönetmeliktir. Ritüelin esası her zaman aynı işlemin yapılması ya da tekrarlanması ve her ayrıntının aynı kalmasına dayanır. Yani namaz kılarken düşününüz ki; ne zaman hangi namaz sûreleri okunacaktır, ne zaman rükû, ne zaman secde yapılacaktır; bunların sırası bellidir ve değişmez. Diğer dinlere de baktığımız zaman rahibin ne zaman ve nasıl bazı dinsel işlemleri yerine getireceği bellidir ve bunlar her zaman aynı şekilde tekrarlanır. Örneğin; bir papazın, buhurdanı ne zaman sallayacağı, ne zaman yerinden kalkacağı, ne zaman dua okuyacağı hep bellidir. Bütün ayrıntıları ile öğretilmiştir ve bu öğreti işini ritüel dediğimiz kavram yapar ve bunlar hiçbir zaman değiştirilmez. Bu değişmez uygulama çoğu ilkel insanda işin “inanç” kısmından önde gelir. Pascal’ın deyişiyle “diz çök, dua et, inanırsın!”

M.A.: Farklı ritüel türleri var mıdır?

A.D.: Ritüellerin farklı türleri vardır. Hitit dinini esas olarak aldığımızı göre, Hititlere göre konuyu ele alacağız. Buna göre Hititlerin ‘dinsel ritüelleri’ vardır. Bu dinsel ritüeller tanrılar için yapılan, tanrılara ibadet için yapılan ve belli bir takvime göre gerçekleştirilen ritüellerdir. Bu ritüeller tanrılar için olduğu kadar bazı mevsimler ve özellikle bazı semavi olaylar için de yapıyordu. Bu tür ritüellerin bazılarını da ‘bayram ritüelleri’ olarak nitelediriyoruz ve bu ritüellerin Hititlerde tüm ayrıntılarıyla

kaydedilmiş olduğunu görüyoruz. Bunların yazılı olarak saklanmış olması, bu ritüellerin değişmezlik ilkesinden kaynaklanıyor. Ritüeller her uygulandığında aynı şekilde yapılsın diye, tüm ayrıntılarıyla bu şekilde kaydediliyor ve anlaşıldığı kadarıyla bu kayıtlara bakarak da öğretiliyor ve uygulanıyor. İşte uygulamanın, bu denli ayrıntılı bir şekilde tabletlere geçirilip saklanması amacını budur.

Dinsel ritüellerin dışında ‘sihir ve büyü (majik) ritüelleri’ vardır. Bu tür ritüeller için yarı dinsel, yani kökenini dinden alan dinin bir uygulama biçimi yahut bir uygulama alanıdır, diyebiliriz. Başka türlü söyleyecek olursak, magie, dinin “pragmatik” yani gereksinimlere yönelik olan ve “uhrevî” değil “vulger” yani halkın uyguladığı bir kesimdir. Hastalıkları tedavi etmek, bazı kötülük ya da günahlardan arındırmak gibi iyi niyetle yapılabildiği gibi, bir de kötülük etmek amacıyla da bu tür ritüellerin uygulanmasına başvurulur. Ama bu amaçla yapıldığında adı ‘Kara Büyü / Black Magic / Schwarze Magie’ olur. İyi niyetli yapılan bu sihir ya da büyü ritüellerini tıp alanında görüyoruz. Hitit tıbbında bir takım bitkilerden veya minerallerden elde edilen droglarla tedavi yapılmaya çalışılırken, bunun yanında majik ritüeller de uygulanıyor. Hemen eklemek gerekir ki, bilimlerin esasını da bu ‘magie’ ve ‘sihir’ oluşturur. Bugünkü kimya dediğimiz bilimin anası olan, *al-chemie* ya da *simya*, yine bu sihir ve büyülerin yardımıyla altın elde etmeye çalışırken ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bilimin kökenini de sihir ve büyüye dayandırabiliriz.

Dinsel ve sihir/büyü ritüellerinin yanı sıra bir de ‘sosyal ritüeller’ vardır. Bu tür ritüeller toplumsal kurumlarla ilgili ritüellerdir. Toplumsal kurumlar olarak evlenme, cenaze (Totenritual)-Hititler cenaze törenlerine önem vermekteydiler, çünkü bu törenler ayrıntılı olarak tabletlere kaydedilmiştir-, Hıristiyanların vaftiz töreni, Müslümanların sünnet töreni, Musevilerin bar-mitzva denilen erkek çocukların erişkinliğe geçişinde yapılan törenler sayılabilir. Bu tür sosyal ritüellerin yanı sıra, bugün de toplumlarda yeni yeni bazı ritüellerin ortaya çıktığını görüyoruz. Bizde uygulanmaya başlayan askere uğurlama töreninin, toplumumuzda artık neredeyse yerleşmiş olduğunu, hatta tehlikeli boyutlara uzanan uygulamalarıyla göze çarptığını söyleyebiliriz.

M.A.: Ritüeller hangi amaçlarla yapılır?

A.D.: Ritüelleri türlerine göre sınıflara ayırdığımız zaman amaçlarına da bakmamız gerekir. Özellikle dinsel ritüellerin amacı tanrılara hoşnut etmektir. Bu tür ritüellerin başlıca amacı budur. Daha önce de değindiğimiz gibi hoşnut edilmediği takdirde tanrıların öfkeleri, sadece bu ritüelleri uygulamayan kral ve ailesine karşı değil, bütün ülkeye ve ahalisine, zarar verebilmektedir. Tüm insanlara genelleştirilen öfkenin getireceği salgın hastalıklar, kuraklık gibi zararlardan korunmak gerek-

mektedir. Ayrıca söz konusu suç eğer bir şahsa, örneğin bir krala ait ise bu suçun cezasının babadan oğula geçtiğine inanılırdı. Dolayısıyla tanrıların hoşnut edilmesi için yapılan tüm bu ritüeller çok önemlidir. Ritüellerin uygulanması bir inancın belirtilmesinden çok bir yükümlülüktür ve yapılmadığı takdirde bütün ülkeyi zarara uğratacaktır. Bu bakımdan Hitit kralı ‘baş rahip’ olarak bu yükün altındadır. Hitit kralının ikinci bir görevi de ‘baş komutanlık’tır. Kral, ritüellerin zamanında yapılması sorumluluğunu öylesine ciddiye almak zorundadır ki, bazen önemli bir askeri seferde ‘baş komutan’ olarak yer alırken, tanrılar için düzenlenmesi gereken bir ritüelin yapılması için askeri seferi yarıda bırakarak, ülkesine dönmek zorunda kalmaktadır.

Ritüelleri amaçlarına göre düşündüğümüzde bir de ‘kathartik ritüeller’ vardır. Oldukça önemli olan bu ritüeller günahlardan arındırma ayinleridir. Tek tanrılı dinlerde de günahlardan arındırmak için bazı ritüeller içeren işlemlerin yapıldığını söyleyebiliriz. Bunlara temizleme ya da arındırma anlamına gelen tathir denir. Müslümanlıkta ‘gusül abdesti almak’, günahlardan arındırma amacı içeren bir ritüeldir. Hititlerde kathartik ritüellerde temizleme unsuru olarak özellikle iki ana öğe görüyoruz; ‘ateş’ ve ‘su’.

Amaçlarına göre ritüellerden bir diğeri ‘günahların affı’na yöneliktir. Tanrı ile bir tür barışma olarak kabul edebileceğimiz bir amacı içerir. Yani tanrıya yapılan bir suç ya da ihmalin sonucunda olabilecek kötülükleri bertaraf etmek üzere gerçekleşen bir barışmadır. Burada tanrıya bir yakarı yapılır ve bu yakarı tanrı tarafından kabul edilirse bir barış sağlanır.

Üçüncü bir amaç, ‘tanrıların öfkesini yatıştırma’dır. Bu da genellikle kurban ritüelleri ile gerçekleştirilir. Günahların affı ve öfkenin yatıştırılması birbirinden çok da farklı şeyler değildir ve dolayısıyla ikisinin amacını da birbirinden ayırmak mümkün değildir. Tanrılara bir takım adaklar adanarak, onlara olandan daha fazla ilgi gösterilerek, öfkesinin yatıştırılması sağlanmış olur.

M.A.: Ritüellerde kullanılan araçlar nelerdir?

A.D.: Ritüellerde pek çok eşya kullanılıyor. Bu sihir ve büyü ritüellerinde bazı usüller vardır; bunlardan biri ‘benzetme’ ya da *analogie* dediğimiz methoddur. Bunun nasıl yapıldığından da biraz bahsedelim; herhangi bir nesne alınıyor ve bir benzetme yapılıyor, şöyle ki bir avuç toprak alınıyor ve bu toprak avuçta sıkılıp toz hale getirilirken deniyor ki, ‘bu toprak nasıl toz haline geliyorsa’, yahut bir tunç çivi ya da kazık binanın temelini çakılıyor, sonra deniyor ki, ‘bu tunç kazık nasıl ebedi ise’. Başka bir örnek vermek gerekirse; bir saman çöpü suya bırakılıyor ve ‘bu saman çöpü nasıl su ile buradan uzaklaşıyorsa’ deniyor. Böyle bir takım benzetmeler yapılarak *analogie* büyü uygulanıyordu. Bu örneklerin

dışında *analogie* yapılabilecek çeşitli birçok eşya da kullanılıyordu.

Bunun dışında bir de ‘süstitüsyon ritüelleri’ (=yerini tutma) vardır. Bunun ana konusu şudur; bir insanın yerine bir hayvanı koymak. Bu tür ritüeller aslında tek tanrılı dinlerde de vardır. Müslümanlıkta kurban uygulaması bu şekilde çıkmıştır. Kendi oğlunu kesmek ve dolayısıyla kurban etmek yerine gökten indiğine inanılan bir koyunun kurban edilmesi süstitüsyon ritüeline girer. Hititlerde de böyle ritüeller vardır. Kral yerine halktan biri ya da bir esir geçer. Hititlerin bir süstitüsyon ritüeli ‘Aşhella Ritüel’inde de ‘günah keçisi’ motifi ile görülür. Bu ritüelde orduda ortaya çıkan hastalık bir hayvana geçiriliyor ve hayvan ordudan uzaklaştırılarak düşman saflarına gönderiliyor. Bu şekilde ordudaki salgın hastalık defedilmeye çalışılıyor. Burada da kullanılan araç yine bir insan ya da hayvandır. Ritüellerde kullanılan tüm bu araçlara genel olarak *materia magica* denir.

M.A.: Şimdiye kadar verdiğiniz bilgilerden yola çıkarak, bir toparlama yapmak gerekirse, ritüeller genel olarak ele alındığında bazı sınıflamalar yapmak mümkün görülüyor. Şöyle özetleyebilir miyiz?

Ritüeller türlerine göre;

Dinsel Ritüeller, Sihir/Büyü (Majik) Ritüeller, Sosyal Ritüeller.

Amaçlarına göre;

Günahların Temizlenmesi ya da Arındırma Amacıyla Uygulanan Kathartik Ritüeller, Günahların Affı İçin Yapılan Ritüeller, Tanrıları Öfkesini Yatıştırma Ritüelleri.

Kullanılan araçlara göre;

Benzetme/Analogie Ritüelleri, Süstitüsyon Ritüelleri.

A.D.: Evet, böyle bir sınıflandırma yapmak mümkündür.

Hazırlayan: Meltem Doğan-Alparslan

Enstitümüzün İlk Süreli Yayını : Colloquium Anatolicum Yakında !

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü’nün kuruluşundan bu yana özlemini çektiğimiz süreli yayın projesini nihayet gerçekleştireceğiz. “Anadolu Sohbetleri” anlamını taşıyan *Colloquium Anatolicum* adlı yeni süreli yayınımla bir kurum olma vasıflarından birini daha kazanmış olacağız. Yılda bir kez çıkacak olan *Colloquium Anatolicum*’un ilk sayısı 2002 yılı konferanslarını içerecektir. Gelecek yıldan itibaren, düzenlenecek yıllık konferansların yanı sıra makale ve kitap eleştirileri de bu süreli yayın kapsamına kabul edilecektir. Bu yayının tüm masrafları Mercedes Türk A.Ş. tarafından karşılanacaktır.

Yeni Yayınlar

- Barnes, J., *Aristoteles: Düşüncenin Ustaları*, (Çev. B. Ö. Düzgören), İstanbul, 2002, Altın Kitaplar.
- Boardman, J., *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları Arkaik Dönem* (Çev. G. Ergin), İstanbul, 2002, Homer Kitabevi.
- Bottero, J., M - J. Steve, *Evvel Zaman İçinde Mezopotamya* (Çev. A. Tatlier), İstanbul, 2002, Yapı Kredi Y.
- Carpenter, T. H., *Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji* (Çev. B. B. M. Ünlüoğlu), İstanbul, 2002, Homer Kitabevi.
- Casson, L., *Antik Çağda Denizcilik ve Gemiler* (Çev. G. Ergin), İstanbul, 2002, Homer Kitabevi.
- Demiriş, B., *Annales'te Beliren Tarihçiliği ve Hümanizmi ile Tacitus*, İstanbul, 2002, Arkeoloji ve Sanat Y.
- Francipane, M., *Yakın Doğu'da Devletin Doğuşu* (Çev. Z. Z. İlkelen), İstanbul, 2002, Arkeoloji Sanat Y.
- Gérard, F.-L. Thissen (Ed.), *The Neolithic of Central Anatolia: Internal Developments and External Relations During the 9th-6th Millennia Cal BC*, İstanbul, 2002, Ege Y.
- Gurney, O. R., *Hititler* (Çev. P. Arpaçay), Ankara, 2001, Dost Kitabevi.
- Herodotos, *Herodot Tarihi* (Çev. M. Ökmen), İstanbul, 2002, Türkiye İş Bankası Kültür Y.
- Hooke, S. H., *Ortadoğu Mitolojisi Mezopotamya, Mısır, Filistin, Hitit, Musevi, Hristiyan Mitosları* (Çev. A. Şenel), Ankara 2002, İmge Kitabevi Y.
- İzmir Kent Kültürü Dergisi*, 5 (Şubat, 2002)
- Jean, G., *Yazı: İnsanlığın Belleği* (Çev. N. Başer), İstanbul, 2002, Yapı Kredi Y.
- Klengel, H., *Kral Hammurabi ve Babil Günlüğü* (Çev. N. Oral), İstanbul, 2001, Telos Y.
- Latacz, J.-P. Luchart-H. Brunner-M. Korfmann-G. Biegel (Ed.), *Düş ve Gerçek: Troia*, (Çev. S. B. Gün), İstanbul, 2002, Homer Kitabevi.
- Magee, B., *Büyük Filozoflar: Platon'dan Wittgenstein'a Batı Felsefesi* (Çev. A. Cevizci), İstanbul, 2001, Paradigma Y.
- Montesquieu, *Romalıların Yükseliş ve Düşüşü* (Çev. A. Saki), İstanbul, 2001, Söylem Y.
- Özgünel, C., *Smintheion*, Ankara, 2002, Anıtlar ve Müzeler Genel Müd. Y.
- Öztürk, S., *Çivi Çiviye Söker: Muazzer İlmiye Çığ Kitabı*, İstanbul, 2002, İş Bankası Y.
- Radt, W., *Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları* (Çev. S. Tammer), İstanbul, 2001, Yapı Kredi Y.

- Ross, D., *Aristoteles* (Çev. İ. O. Anar, A. T. Arslan, Z. Kurtoğlu, Ö. Y. Kvasoğlu), İstanbul, 2002, Kabcacı Y.
- Smith, R. R. R., *Hellenistik Heykel* (Çev. A. Y. Yıldırım), İstanbul, 2002, Homer Kitabevi.
- Şenyapılı, Ö., *Tanruların Seks Öyküleri: Antik Dönemde Sanatta Cinsellik* (Ed: N. Yüzbaşıoğlu, M. Öncel, B. Ünlü), İstanbul 2002, Boyut Kitapları.
- Taylor, C.C.W., *Sokrates: Düşüncenin Ustaları* (Çev. C. Atila), İstanbul, 2002, Altın Kitaplar.
- Texier, C., *Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi* (Çev. A. Suat), Ankara, 2002, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı Y.
- Thorpe, M., *Roma Mimarlığı* (Çev. R. Akbulut), İstanbul, 2002, Homer Kitabevi.
- Toplumsal Tarih*, 101 (Mayıs, 2002, Arkeoloji Dosyası)
- Tuna, C., *Kentten İmparatorluğa Anadolu'nun Eski Yerleşim Yerleri 2*, İstanbul, 2002, İletişim Y.
- Türkmen, N., *Orta Asya Türkmen Halıları ile Tarihi Anadolu-Türk Halılarının Ortak Özellikleri*, Ankara, 2001, Atatürk Kültür Merkezi Y.
- Umar, B., *Ailois: Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul, 2002, İnkılap Kitabevi.
- Ünal, A., *Hititler Devrinde Anadolu*, İstanbul, 2002, Arkeoloji Sanat Y.

Kemalettin Köroğlu-Filiz Dingil

Üyelerimizden

Prof. Dr. Mehmet Özdoğan Türkiye Bilimler Akademisi üyeliğine seçildi.

Enstitü Asbaşkanı Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu yönetiminde yapılan Perge Kazısı, Kültür Bakanlığı 2001 yılı "Kazı Başarı" ödülü aldı.

Enstitü Şeref Üyemiz Prof. Dr. Manfred Korfmann yönetiminde yapılan Troia Kazısı, Kültür Bakanlığı 2001 yılı "Kazı Başarı" ödülü aldı.

Prof. Dr. Ali Dinçol, Prof. Dr. M. Taner Tarhan, Prof. Dr. Oktay Belli, Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu ve Prof. Dr. Mehmet Özsait İstanbul Üniversitesi'nde 30 yılın üstünde hizmet ettiklerinden dolayı İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü tarafından bir plaketle ödüllendirildiler.

Enstitü Başkanımız Prof. Dr. Ali Dinçol, Hollanda Tarih ve Arkeoloji Enstitüsü tarafından, Temmuz başında Leiden'de toplanacak olan Assyrioloji Kongresi'ne davet edildi.

Kitap Tanıtımları

Ateş, M., *Mitolojiler ve Semboller - Anatanrıça ve Doğurganlık Sembolleri*, İstanbul, 2001, 231 sayfa + 315 resim ve çizim.

Yeni satın aldığımız bir halının üzerinde yer alan bir motifin neyi ifade ettiği konusunda düşünmüş olanlarımızın sayısı, sanırım oldukça azdır. Bu motiflerin bazılarının Paleolitik Çağ'a kadar uzandığını düşünenler ise, yok denecek kadar azdır. M. Ateş, eserinde bu konuyu irdeleyerek, işlenen motifleri özellikle "Ana Tanrıça ve Doğurganlık" konularına bağlayarak anlatmaktadır. Kitap; 'Sembol ve Sembolizm'; 'Tarihöncesi Sembolizmin Temel İlkeleri' ile 'Mitolojiler, Semboller ve Ritüeller' başlıklı üç ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde yazar, genel olarak sembolün anlamı üzerinde durmakta ve sembolizm ile mitoloji arasındaki ilişkiye açıklık getirmeye çalışılmaktadır. İkinci bölümde, Üst Paleolitik Dönem'den itibaren, dünyanın değişik yerlerinden örnekler verilerek, sembolizm konusu irdelenmekte ve üçüncü bölümde de; 'kuş', 'ağaç', 'yılan', 'haşhaş-nar' gibi bazı semboller üzerinde durularak bu sembollerin doğurganlık ve anatanrıça ile bağlantısını açıklamaya çalışılmaktadır.

Yazar, ikinci bölümde, Anadolu ve Çatalhöyük üzerinde durarak, burada arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkarılan bulgular hakkında görüşlerini ortaya koymaktadır. Görüşlerinde Maya, Mısır, Hint, ve Çin kültürleri gibi değişik uygarlıklarla da paralellik kurduğu görülmektedir. Yazar, konunun temelinde Ana Tanrıça ve doğurganlığın yattığını düşünmekte, konuya bu açıdan yaklaşmakta ve Çatalhöyük'te bulunmuş olan sembollerin Üst-Paleolitik-Mezolitik dönemlerin bir devamı olduğunu iddia etmektedir. Bu görüşünü de ören yerinde bulunmuş Ana Tanrıça kültüne ilişkin bulgularla temellendirmektedir. Ateş'e göre, ana tanrıça kültürünün izleri, sadece ana tanrıça betimlerinde değil, aynı zamanda sıkça görülen üç öğede belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır; rahim, plasenta ve yumurta. Toplumun ana tanrıça kültüne olan ilgisini ise ölüm oranlarının, doğum oranlarından fazla oluşuna bağlamaktadır. Bir diğer tespiti ise, Anadolu'nun birçok eski yerleşmesinde görülen 'boğa kültü' ile ilgilidir. Yazara göre, bu 'boğa/inek' kültüründe yer alan hayvanın cinsiyeti belki de önem taşımamakta ve asıl dikkat çekmesi gereken husus, bu hayvanın başının oluşturduğu sembolik görüntüdür. Bu görüntü ise yazar tarafında rahim ile bağdaştırılmakta ve böylece ana tanrıça ile ilişki kurulabilmektedir. Yazar bu tezini Çatalhöyük'te bir hayvanın boynuzları arasına yerleştirilmiş çocuk sembolü ve Ukrayna'da bulunan M.Ö. 4000 yıllarına ait bir inek büstünün içine çizilen kadın resmi gibi örnekler ile açıklamaktadır.

Tüm bu örneklerin yanı sıra, kitapta farklı pek çok sembole de açıklık getirilmeye çalışılmaktadır; 'ay',

'yin-yang', 'altıgen', 'inci', 'eşkenar', 'dörtgen', 'yumurta-kuş' ve 'kuş ayağı' gibi.

Bunların yanı sıra okuyucu, bu kitap aracılığı ile dünyanın değişik yerlerinde uygulanan gelenekler, inançlar ve ritüeller hakkında da bilgi sahibi olmaktadır.

Metin Alparslan

***Düş ve Gerçek: Troia, Traum und Wirklichkeit, Troia*, ed. J. Latacz, P. Luchart, H. Brunner, M. Korfmann, G. Biegel, Verlagsbüro Wais & Partner, Stuttgart, 2001. 487 sayfa, 509 çizim ve fotoğraf.**

Aynı adlı serginin rehber kitabı olan *Düş ve Gerçek: Troia*, sergiye rehberlik etmesi amacıyla Almanca ve Türkçe yayımlanmıştır. İki kitapta da makaleler aynı olmakla birlikte, sadece Almanca baskıda resimler bulunmaktadır. "Düş ve Gerçek: Troia" sergisi 17 Mart-17 Haziran 2001 tarihleri arasında Stuttgart'ta, 14 Temmuz-14 Ekim 2001 arasında Burg'da yapılmıştır. Bundan sonra sergi 16 Kasım-16 Şubat 2002 tarihleri arasında Bonn'da ziyarete açılmıştır. Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer ve Federal Almanya Cumhurbaşkanı Johannes Rau'nun himayeleri altında gerçekleşen serginin kitabında iki cumhurbaşkanının da önsözü bulunmaktadır. Kitapta bulunan 55 makale genel olarak şehrin kronolojik gelişimine bağlı kalınarak sıralanmıştır; sadece Troia'nın Geç Tunç Çağı ve Ilias hakkında makalelere yer verilmemiş, Karanlık Çağlar, Yunan, Roma, Bizans, Orta Çağ ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Troia'nın taşıdığı önem de çeşitli yazılarla aktarılmıştır.

Kitapta yer alan bazı makaleler şunlardır: J. Latacz, "Homeros'un Buluşu mu Yoksa Korunmuş Anılar mı? Bir Bakış"; K. Wesselmann - A. Gyr, "Avrupa Düşüncesinin İdeolojik Bir Çıkış Noktası. Homeros'un Iliada'sından Bu Yana Avrupa-Asya Antagonizmi"; F. Starke, "Milattan Önce İkinci Bin Yılın güç Dengesi İçinde Troia. Wilusa Ülkesinin Tarihi"; G. Neumann, "Anadolu'daki Büyük Komşu. Hititler"; M. Müller, "Mısırlılar Ne Biliyorlardı? Troia'yla Ticari Bağlantılar Hakkında Bilgiler"; J. Latacz, "Batı'daki Büyük Komşu. Yunanlar Troia Hakkında Ne Biliyorlardı?"; M. Korfmann, "Wilusa/ (W)Ilios Yaklaşık M.Ö 1200-İlion Yaklaşık M.Ö. 700. Arkeolojik Raporlar"; R. Wachter, "Tarih Yazıya Geçiyor. Homeros'un Iliada'sı Kitap Haline Geliyor"; M. Stoevesandt, "Iliada'nın Aynasında Troia Savaşı Destanı. Kahramanlar ve Tanrılar"; D. Mannsperger, "Destanlar, İktidar Siyaseti ve Sikke Propogandası. Kserkses'ten Fatih Sultan Mehmet'e Kadar Troia Geleneği"; Ch. B. Rose, "Yunan ve Roma Döneminde İlion. Tarih ve Kazı Buluntuları"; E. Lienert, "Bir Orta Çağ Destanı. 12.-14. Yüzyıl Troia Edebiyatı"; Ch. B. Rose, "Constantinus'tan Mehmet'e Kadar", Bizans Dönemi'nde İlion"; H. G. Jansen, "Uluslar Arası Yeni Kazılar. Bilime ve Topluma Etkileri"; M. Korfmann, "Troia: M.Ö. 2. ve 3. Binyılda

Ticaretin Kesişme Noktası. Yüksek Troia Kültürü ile İlgili Bilgiler”; R. Aslan, “Son Troia Savaşı. Tarihi Milli Park”.

Bunların yanında burada sözünü etmediğimiz makaleler Troia’yı bir bütün olarak ele almakla kalmamakta, aynı zamanda şehrin ve destanın günümüze kadar gelen büyümesine, sanata, siyasete ve arkeoloji bilimine olan katkısına da değinmektedir. Böylece Troia Savaşı’nı farklı yönleriyle ele almak ve değerlendirmek mümkün olmaktadır.

Gürkan Ergin

Kaya, M. A, Anadolu’daki Galatlar ve Galatya Tarihi, İzmir, 2000, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Y. No: 112, 255 sayfa, 4 harita, 5 resim.

Eser, M.Ö. 280’lerde Galatların Anadolu’yu istila ve iskan edişlerinden, M.S. 284 yılına kadar geçen dönemde, Galatlar’a ve Galatya bölgesinin siyasal, sosyal ve ekonomik yapısına ışık tutmaktadır.

Giriş Bölümü’nde, en eski yurtları Ren Nehri’nin doğusu olan Galatların, aşırı nüfus artışına bağlı olarak topraklarının yetersiz kalması, ganimete dayalı bir ekonomik sistem, başka kavimlerin baskısı ve iklimdeki değişiklikler gibi çeşitli nedenlerle, M.Ö. 900-500 yıllarını kapsayan Hallstatt Kültürü döneminde anayurtlarından göç etmeye başladıkları belirtilmektedir. İlk göç Britanya ve İrlanda’ya, M.Ö. 6. yy’daki ikinci büyük göç Fransa ve İspanya’ya olmuş; M.Ö. 5. yy’da ise İtalya’nın işgali başlamış ve M.Ö.387 yılında Allia Irmağı kenarında Romalıların ağır bir yenilgiye uğratılıp Roma kentinin yakılıp yıkılmasına kadar devam etmiştir. Son büyük göç dalgası ise, M.Ö. 280’lerde Balkanlar, Yunanistan, Trakya ve Batı Anadolu’yu vurmuştur.

“Galatların Anadolu’yu İstilas ve Anadolu’daki Yurtları” başlıklı I. Bölümde, Galatların Anadolu’ya geçişleri; Tolistobogiler, Trokmeler ve Tektosaglar olmak üzere üç boya ayrılmaları ve bu boyların İlion, Erythrai, Miletos, Priene, Ephesos, Myrina gibi pek çok Anadolu kentini yağmalamaları ve nihayet Kızılırmak havzasını içine alan ve bundan böyle Galatia olarak anılacak olan bölgeyi kendilerine yurt edinmeleri ve Anadolu’daki Hellenistik krallıklarla olan ilişkileri ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır.

II. Bölümde ise, Magnesia Savaşı’na Suriye kralı III. Antiochos’un müttefiki olarak katılan Galatların, Apameia barışıyla Pergamon Krallığı’na bağımlı kılınmaları; M.Ö. 166’daki bir Senatus kararıyla Pergamon egemenliğinden kurtulan Galatların, kısa bir süre sonra Pessinus Tapınak Devleti’ne saldırmalarıyla başlayan ve M.Ö.58’de Pessinus’daki Magna Mater Tapınağı’na rahip atama yetkisini elde etmeleriyle sonuçlanan süreç ele alınmaktadır.

“Roma’ya Bağımlı Krallar Dönemi” başlığını taşıyan III. Bölümde ise, Galatların Mithridates Savaşları sırasında Romalılara vermiş olduğu destek, buna karşılık Pompeius’un Galatların egemenlik bölgesini genişletmesi ve Deiotaros tarafından Galat Krallığı’nın kuruluşundan, M.Ö. 25’de bölgenin Roma eyaleti yapılmasına kadar geçen dönem irdelenmektedir.

Eserin IV. Bölümü ise, Galatya eyaletinin kuruluşundan M.S. 284’de Diokletianus’un eyaleti Dioecesis Asiana ve Dioecesis Pontus arasında paylaşılmasına kadarki süreçte eyalet organizasyonundaki değişikliklere ayrılmıştır. Ayrıca bu bölümde, M. S. 3. yy’daki Sasaniler, Gothlar ve Palmyra Krallığı’nın eyaleti işgaline ve M.S. 230’lu ve 270’li yıllardaki iç isyanlara da değinilmektedir.

V. Bölümde “Yerleşim Birimleri ve Yollar” ele alınmaktadır. Kuruluş ve gelişimleri konusunda antik yazarların ayrıntılı bilgiler verdiği Ankyra, Tavion, Pessinus ve diğer Galat yerleşmeleriyle ilgili açıklamalardan sonra; Germa, Antiokheia, Kremna, Parlais, Komana, Lystra, Isauria,Attaleia, Neapolis, Apollonia, Ninika İkonion gibi Roma kolonilerinden; Koropassos, Gordion gibi köylerden ve malikanelerden bahsedilmektedir. Gerek eyaleti Anadolu’nun diğer bölgelerine, gerekse, eyalet içindeki yerleşim birimlerini birbirine bağlayan yol ağı, ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır.

VI. Bölümde “Galatya Eyaletinin İdari Yapısı ve Güvenlik” başlığı altında, Galatia eyaletinin zaman zaman *ex-praetor*, zaman zaman da *ex-consul*’ler tarafından yönetildiği, diğer eyaletlerde olduğu gibi Galatia eyaletinde de valilerin yardımcıları olduğunun tahmin edildiği, eyaletteki ekonomik işlerin *procurator*’lar tarafından yerine getirildiği ayrıca imparator kültürüyle bağlantılı ve dinsel nitelikli eyalet meclisinin bulunduğu ortaya konulmakta; eyaletin güvenliğinin yardımcı birlikler ve iç güvenlik memurları tarafından yerine getirildiğine değinilmektedir

VII. Bölümde ise, Galatların *tetrarkhia* yönetim biçiminden krallığa geçişleri, gelenekleri, savaş donanımları, fiziki görünümleri, giyim kuşamları ve yaşadıkları mekanlar, eyalette etkili olan din, kültürler, etnik ve sosyal yapı gibi yaşamın çeşitli boyutlarına ışık tutulduktan sonra; bölge ekonomisinde önemli bir yeri olan, tahıl üretimi, üzüm bağcılığı, şarapçılık ve meyveciliğe dayalı tarım; koyun ve sığır yetiştiriciliğinin ön planda olduğu hayvancılık; yün ve dokuma endüstrisi; kurşun, demir, tuz kaynaklarının işletilmesini kapsayan madencilik; seramik üretimi ve ticaret ele alınmaktadır. Ayrıca bu son bölümde eyaletten toplanmış olması kuvvetle muhtemel olan, *tributum soli*, *tributum capitis*, *portoria*, *vicissima hereditatum* gibi vergi çeşitlerine de değinilmektedir.

Efrumiye Ertekin

Olba IV (Ed. S. Durugönül, M. Durukan), Mersin, 2001, Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Y. 234 sayfa, 73 levha.

Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) tarafından senelik olarak yayınlanan Olba, Anadolu arkeoloji literatüründeki konumunu her sayısı ile biraz daha sağlamlaştırmaktadır. Özellikle genç araştırmacıların nitelikli makalelerine yer vermesiyle dikkat çeken Olba IV’de Erken Tunç Çağı’ndan Ortaçağ’a uzanan geniş bir zaman dilimini kapsayan ve herbiri ikinci bir dilde özetlenmiş 16 makale bulunmaktadır. Yer darlığı tüm makalelerin tanıtımına olanak vermediğinden, burada yalnızca birkaç makaleye ayrıntılı olarak değinilebilecektir.

Nurettin Arslan, “Kilikia Bölgesindeki Grek Kolonizasyonu” isimli makalesinde Mykenlerin Kilikia’daki ilk izlerinden başlayarak Kilikia’daki Yunan mevcudiyetinin niteliğini ve süreçlerini yorumluyor. Mykenlerin Kilikia’da ve genel olarak Doğu Akdeniz’deki mevcudiyetleri her zaman araştırmacıların ilgisini çekmiş ve değişik yaklaşımlara açık bir konu olmuştur. Kilikia’da bulunan Myken malzemesini ve bu konudaki değişik hipotezleri yorumlayan Arslan, Mykenlerin Kilikia’da hiç bir zaman etkin bir siyasi güce sahip olmadıklarını belirtiyor. Daha sonra yazar, M.Ö. 8. yy’da Kilikia’da yeniden ortaya çıkan Yunanların kolonizasyon sürecini ayrıntılı olarak incelemiş; Yunan ve Assur yazılı kaynaklarından ve Kilikia’da bulunan ithal Yunan seramiğinin verilerinden yola çıkarak, kolonize edilmiş kentlerin ve göç eden toplulukların karakterini ortaya koymaya çalışmıştır. Kolonizasyon faaliyetlerinin yoğunlaştığı Kilikia Trakheia’daki Nagidos, Kelenderis, Aphrodisias, Holmoi, Soloi gibi kentlerin iskân tarihinin Yunan-öncesi döneme dayandığını belirten Arslan, çeşitli amaçlarla ithal edilmiş olabilecek Yunan seramiğinin, kentlerin kuruluşlarının Yunanlarla ilişkilendirilmesi yönünde değerlendirilemeyeceğini vurgulamaktadır. Her kolonizasyon sürecinde olduğu gibi Anadolu’daki Yunan kolonizasyonu da çok yönlü bir yapıya sahip ve farklı kültürlerin karşılaşması söz konusu olduğundan –ki bu süreç, Arslan’ın da değindiği gibi, her zaman “kültürler çatışması”na dönüşmek zorunda değil–, çok boyutlu bir analiz yönteminin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Arslan’ın saptamaları ayrıca önem kazanmaktadır.

Son yıllarda giderek artan bilimler arası işbirliği, kuşkusuz arkeolojinin çehresini değiştirdi. Fen bilimlerinin arkeolojiye uygulanmasıyla yeni bilim dalları ortaya çıktı, yeni metodolojiler geliştirildi. Bu durum, yadsınmayacak avantajlarına rağmen, arkeolojinin sosyal bilim hüviyetinden hafifçe sıyrılmasını, giderek sosyal bilimler dünyasında fen bilimlerinin temsilcisi konumuna gelmesini de beraberinde getirmiştir. Mükemmelen

yapılmış malzeme analizleri, materyali zaman zaman kendi anlamından daha önemli kılmıştır. Son yıllarda değişik sosyal bilim dallarının arkeolojiye nüfuz etmeye başlaması bu bakımdan sevindirici; arkeoloji, son yıllarda yapılan birçok kavramsal çalışmada sosyolojiden, antropolojiden, çağdaş felsefeden yararlanmakta; insana dair yeni şeyler söylemektedir.

Mimariyi ve mekan kullanımını toplumsal yaşam ve cinsiyet farklılıkları çerçevesinde ele alan çalışmalar da bu bağlamda değerlendirilebilir. Lale Özgenel’in “Anadolu’daki Yunan Dönemi Konutlarında Mekan Tanımı, Kullanımı ve Cinsiyet” başlıklı makalesi bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmakta ve Anadolu konutunda mekan kullanımını cinsiyet açısından ele almaktadır. Araştırmacı, konutta kadının mekansal izolasyonunun olmadığını, “cinsiyet”in konut içindeki rolünün mekansal değil zamansal düzenlemelerde ortaya çıktığını öne sürmektedir.

Nesibe Kara’nın “Das Ostionische Frauenbild in der Archaischen Zeit” (Kadının Arkaik Dönem Doğu İonia Sanatına Yansıması - Bir Arkeolojik ve Sosyolojik Deneme) makalesinde, Arkaik Dönem’de görülen kadın betimleri dokuz ana tipte toplanmış, bu tiplerin gelişimi ve kökenleri detaylı olarak incelenmiştir. Ancak makalenin özellikle ilgi çekici olmasının sebebi, görüntünün altındaki anlamı arama, bir anlamda kadın betimlerinin kimliklerini anlamlandırma çabasında yatmaktadır.

Bu sayıda yer alan diğer makaleler şunlardır: E. Akdeniz, “Pisidya Türünde Bir Depas Amphikypellon”; Ş. Dönmez, “Amasya Müzesi’nden Merzifon Kökenli Dört Çömlek”; R. G. Gürtekin-Demir, “Three Provincial Marbling Ware with Eastern Greek Aspects in Manisa Museum”; C. Reinsberg, “Der Polyxena-Sarkophag in Çanakkale”; G. C. Şenol, “Metropolis’den Hellenistik Döneme Ait Bir Grup Amphora Mühürü”; N. E. Akyürek Şahin, “Eine Kleine Reliefbüste im Museum von Kütahya”; F. Özbay, “Elaiussa Sebaste ve Korykos Su Sistemi”; N. E. Akyürek Şahin, “Büyük Çiftçi Tanrısı Zeus Bronton, Arkeolojik ve Epigrafik Belgelerle Phrygia’da Bir Zeus Kültü”; E. Erten, “A Glass Bottle with Three Pinched Feet in The Marmaris Museum”; B. Ceylan, “Geç Antik Dönem Batı Anadolu Bazilikaları”; A. Aydın, “Die Langgewichte aus den Museen in Adana und Mersin”; L. Doğer, “İzmir Arkeoloji Müzesindeki Bitkisel Bezemeli Sgraffito Bizans Kapları”; S. Güven, “Kıbrıs’ta Artemis”.

Hayli geniş bir içeriği olan Olba, Anadolu’nun tarihiyle ilgilenen araştırmacıların, uzmanlık alanları ne olursa olsun, ilgisini hakeden bir yayındır. Artan baskı kalitesi ve özenli makale seçimiyle ulaşılmış olan düzeyin gelecek sayılarda da korunacağını umuyoruz.

Hüseyin Çınar Öztürk

Ginouvs, R. - R. Martin, *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine I, Matériaux, techniques de constructions, techniques et formes du décor*, Roma, 1985, École Française de Rome Y. Band 84, 307 sayfa ve 65 levha. .

Ginouvs, R., *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine II. Éléments constructifs: Supports, couvertures, aménagements intérieurs*, Roma, 1992, École Française de Rome Y. Band 84, 307 sayfa ve 65 levha.

Ginouvs, R., *Dictionnaire méthodique de l'architecture grecque et romaine III. Espaces architecturaux, bâtiments et ensembles*. Roma, 1998, École Française de Rome Y. Band 84, 357 sayfa ve 115 levha.

Antikçağ mimarisi ve konstrüksiyonu konulu eserlerin çoğu yabancı dilde yayınlanmış kaynaklardır. Konuya ilgi duyan araştırmacılar başvuru kaynaklarında yabancı dildeki kavramların Türkçe karşılıklarının bulunmasındaki sorunları bilirler. Bazı kavramlar, doğrudan Türkçe karşılığı olmadığından yabancı dillerdeki kullanım biçimi ile dilimize geçmiştir. Kavram konusundaki çıkmazı genişletebiliriz; örneğin *vestibulumun* modern mimari-deki karşılığı rüzgarlıktır, ancak rüzgarlık kelimesini antik mimariyi tanımlarken kullanabilir miyiz? Bu sorunlar içerisinde ülkemizdeki yabancı dil bilgisinin yetersizliği de önemli bir yer tutar. Buna bir de Türkçe ve yabancı dillerde yayınlanmış kaynaklardaki teknik terimlerin kullanımında birlik sağlanamamış olması eklenince, araştırma yapanların karşılaştıkları zorluk daha da artar. Antik mimari konularında kullanılan teknik terimleri tanımlayan ve açıklayan çeşitli Türkçe sözlükler vardır. (Ör. D. Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul, 1990, YEM Yayınları; S. Saltuk, *Arkeoloji Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1997, İnkılap Kitabevi; bir sanat dalında ve sanat tarihi konusunda çalışanlar için olduğu gibi mimarlık tarihi ve arkeoloji konuları ile ilgilenenlere de yardımcı olmak üzere M. Sözen ve U. Tanyeli tarafından hazırlanmış *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1999, Remzi Kitabevi, bu örnekler kapsamına alınabilir). Bu sözlükler, çizimler ve resimlerle zenginleştirilerek kullanıcının yardımına sunulmuştur. Okuyucuya kolaylık sağlaması için bazı kitapların sonunda Türkçe teknik terimler sözlüğü de yer almaktadır (Bkz. A. Akarca, *Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri-1: Şehir ve Savunması*, Ankara, 1998, TTK Yayınları; H. T. Uçankuş, *Bir İnsan ve Uygarlık Bilimi Arkeoloji: Tarih Öncesi Çağlardan Perslere Kadar Anadolu*, Ankara, 2001, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları). Bazı sözlükler ise mesleki terimlerin tanımı yapılmaksızın Türkçe ve diğer dillerdeki karşılığını listeler (Ör. D. Hasol, *Sözlük, Mimarlık+Yapı Terimleri, Türkçe-İngilizce-Fransızca*, İstanbul, 1993,

YEM Yayınları; H. Çambel, G. Arsebük, S. Kantman, *Çok Dilli Arkeoloji Sözlüğü, İngilizce-Fransızca-Almanca*, İstanbul, 1994, Arkeoloji ve Sanat Yayınları). Ancak, görsel resimlerle destekli sözlüklerde kapsamlı sözlük eksikliği belirgindir. Yukarıda açık ismi yazılı olan üç kitap halindeki sözlük, Fransızca hazırlanmıştır. Bu çalışmalar sayesinde mimari ve tekniği konularında karşılaşılan terminoloji karmaşası sorununa yardımcı olunmak istenmiştir. Sözlük maddelerinde kavramların detaylı açıklaması hedeflenmemiş, terimlerin anlam karşılığı ile yetinilmiştir. Kitapların ekindeki bol resimli levhalar ile verilen bilgiler desteklenmiştir.

Birinci Kitabın Kuruluşu: Okuyucu için açıklama ve içindekiler bölümünü (s. 1-12); Malzeme (s.13-82); Konstrüksiyon teknikleri (s. 83-126); Bezeme tekniği ve formları (s. 127-185) konularına ayrılmış üç bölüm izler.

İkinci Kitabın Kuruluşu: Yapılar aşağıdan yukarıya, yani temelden çatıya bir sıralamayla yedi bölümde ele alınmıştır: Temeller (s. 7-17); Kapalı dikey taşıyıcılar= duvarlar (s. 18-58); Açık dikey taşıyıcılar= sütunlar (s. 59-126); Alınlıklar (s.127-132); Çatılar (s.133-166); Çatı örtüleri (s. 167-196); İç doku (s.197-214).

Üçüncü Kitabın Kuruluşu: Sözlüğün üçüncü bandı yapılar ve mimari bütünlüklerini konu almıştır. Üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde kapsam ve amaç belirtilmiştir. İkinci bölümde mimari bütünlükler; askeri mimari (s. 20-33), dini mimari (s.34-53), mezar yapısı ve anıt mimarisi (s. 54-73), sivil ve resmi yapılar (s. 74-91), su ile ilgili mimari (s. 92-110), zanaat ve ticaret ile ilgili mimari (s. 111-122), düşünsel ve bedensel kültür mimarisi (s. 123-129), gösteri yeri mimarisi (s. 130-151), ev mimarisi (s. 152-171) başlıkları altında sıralanmıştır. Üçüncü ve son bölüm şehircilik ve şehir sınırları (s. 172-228) konusuna ayrılmıştır. Sözlüklerin herbirinin sonunda alfabetik sıralanmış kaynakça ve Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca, modern Yunanca, eski Yunanca, Latince indeks yer alır. Bu sözlükler ile ilgili yazılmış eleştirilerdeki (I. Cilt için bkz.: J. F. Bommelaer, RA (1988) 128-130; C. Delvoye, AntCl 56 (1987) 528-529; C. F. Giuliani, ArchCl 38-40 (1986-88) 301-302; H. J. Kienast, Germania 66 (1988) 577-579; R. Ling, CIR ns 37 (1987) 72-73; J. Marcade, REA 29 (1985) 426-428; K. Nohlen, Gnomon 70 (1998) 139-143; M. Pfanner, BJB 187 (1987) 700-702; G. Sauron, REL 65 (1987) 377-378; II. Cilt için bkz.: M. Küpper, BJB 196 (1996) 740-741; R. Ling, CIR ns 44 (1994) 415; K. Nohlen, Gnomon 70 (1998) 139-143) ulaşılan ortak görüşte, mimarlık tarihi el kitabı olarak değerlendirilemeyeceğine değinilir. Ancak, bu sözlüklerde mimarinin tarihsel gelişme ve değişme süreci konu alınmamıştır. Belirli bir dönemin mimarisi için terminoloji belirlenmemiştir. Antik mimarideki kavram karmaşasına çözüm getirilmesi amaçlanmıştır. Çok sayıda resimlerin yer aldığı levhalar

bölümü, tanımlanan kavramları görsel olarak destekler. Resimlerin orijinal arkeolojik buluntulardan da seçilmiş olması sözlüklerin önemini artırır. Çok dilli indeksi sayesinde kavramların farklı dillerdeki karşılığını bulmak mümkündür. Güncel kaynakçası kullanıcıya ayrı bir imkan daha sunmaktadır. Tüm bu özellikleriyle değerlendirecek olunursa, antik mimari konusuyla ilgilenen genç araştırmacılara yardımcı, resimli üç sözlük niteliğinde el kitabı bizlere kazandırılmıştır.

Turgut H. Zeyrek

Çevik, N., *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Ankara, 2000, TTK Yayınları, 137 sayfa, 3 tablo, dizin, 90 levha .

Van, Muş, Elazığ, Ağrı, Tunceli, Erzurum, Erzincan, Sivas ve Kars illerindeki 27 Urartu yerleşiminden derlenen 46 kaya mezarının biraraya getirilmesiyle oluşturulan kitap, yazarın Atatürk Üniversitesi'nde vermiş olduğu doktora tezinin geliştirilip, güncelleştirilmiş bir şeklidir. Kitap, "Urartu'da Mezar; Kaya Mezarları" ile "Köken Sorunları" ve "Etkileşim Alanları" başlıklı üç ana bölümden meydana gelmektedir. Bu bölümleri takiben sonuç, katalog, levha kaynakları listesi ile levhalar yer almaktadır.

"Urartu'da Mezar" adlı I. Bölüm, Yeraltı Oda Mezarları (oyma, örme, oyma-örme mezarlar), Taş Sandık, Toprak Mezarlar, Urneler (ölü çömlekleri) ve Küp Mezarlar alt başlıkları altında, örnekleriyle birlikte anlatılmıştır. Kitabın ana konusunun kaya mezarları olması sebebiyle, I. bölümde kaya mezarları dışındaki Urartu mezar tipleri ve ölü gömme adetlerine, okuyucuya toplu bir ön bilgi sunmak amacıyla, ayrıntısız bir şekilde değinilmiştir.

Kitabın II. bölümü "Kaya Mezarları" adı altında verilmiştir. Bölüm Dağılım, Belirleme, Kümeleme, Birimler ve İşlevleri, Mimari Bezemeler, Kabartmalar, Buluntular, Defin ve Tarihlendirme alt başlıkları ile incelenmiştir. Bu başlıklar da kendi içlerinde bir takım alt bölümlere ayrılmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, kitabın asıl konusunu II. bölüm oluşturmaktadır. Bu bölümde öncelikle Urartu Krallığı'nın siyasi tarihine kısaca değinilmiş ve Urartu yerleşimleri ile o yerleşimlerdeki mezarların tarihsel ilişkileri üzerinde durulmuş; daha önce yapılmış olan araştırmalardaki bazı tespit hatalarından (örneğin daha önce Urartu mezarı olarak kabul edilen, fakat daha sonra bu döneme ait olmadığı anlaşılan mezarlar) ve de bu hataların sebeplerinden, örnekler verilerek bahsedilmiştir. Daha sonra da "Çokodalı" ve "Tekodalı" olarak belirli iki ana tipe ayrılabilir kaya mezarlarının, bu yolla çok daha kolay ve sağlam bir şekilde incelenebileceğinden bahsedilen "Kümeleme" adlı bölüm gelmektedir. "Birimler ve İşlevleri" adlı alt bölümde ise kaya mezar mimarisini

unsurları 5 alt bölüme ayrılarak ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ana konuyu oluşturan bu II. bölümde özellikle mezar mimarisi ile Urartu ölü kültü arasındaki ilişki üzerinde durulmaya ve bu konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bunu takiben de buluntular hakkında bilgi verilmiş; kaya mezarları ile diğer Urartu mezarlarından ele geçen malzemeler karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bölüm sonunda bazı mezar buluntuları ve mezar mimarisinin incelenmesi yardımıyla, kısmen de olsa anlaşılmalı olan defin işlemi anlatılmıştır ve tüm bu araştırmalara bağlı olarak da, Urartu kaya mezarlarının tarihlenme sorununa bir cevap aranmıştır.

Kitabın son ana bölümünü oluşturan III. bölümde ise, kaya mezarlarının köken sorunlarına ve etkileşim alanlarına değinilmiştir. Bu bağlamda öncelikle Urartu Krallığı'nın en büyük düşmanı olan Assur İmparatorluğu; kaya mezar geleneğinin yaygın olarak görüldüğü ve Urartu öncesi kaya mezarına sahip tek uygarlık olan Mısır; Mezopotamya-Doğu Akdeniz; Akamenid ve de Urartuların kaya işçiliği ve diğer sanat dallarında öncülük etmiş oldukları Phryg Devleti ile olan ilişkileri, hem siyasi hem de kültürel bağlamda ele alınmıştır. Söz konusu uygarlıkların mezar tipleri, ölü gömme adetleri, mezar iç ve dış mimarileri, Urartu mezarları ile tarihsel ve teknik bazda karşılaştırılmış; köken ve etkileşim sorununa bir ışık tutulmaya çalışılmıştır. Daha sonraki bölümlerde, incelenmiş olan 46 mezarın katalog ve levha çalışması yapılmıştır.

Kitabın bir özeti şeklinde nitelendirilebilecek, sonuç bölümünde ise yazar, Doğu Anadolu, Hitit ve Assur devletlerinde oda mezar mimarisinin varolduğuna fakat "kaya mezar odasının" ilk kez Urartu Krallığı'nda görülmesine dikkat çekmektedir. Toplumların dil ve din öğeleri gibi, ölü gömme adetleri ve mezar gelenekleri de uzun bir zaman süreci içinde değişebilen unsurlardır. Bu bağlamda yazılı belgelerin dışında, toplumların kullanmış oldukları mezarlar ve bu mezarların içine koydukları eşya ve aletler de tarihlendirme konusunda, oldukça fazla bilgiyi gün ışığına çıkarmakla arkeoloji bilimine yardımcı olmaktadır. Mezar ve ölü gömme adetleri toplumların, o dönemdeki sosyokültürel, siyasi ve ekonomik durumları ve diğer toplumlarla ilişkileri konusunda aydınlanmamızı sağlayan unsurlardır.

Tüm bunlara bağlı olarak bu kitap, Doğu Anadolu'da M.Ö. 9. ve 6. yy'lar arasında, oldukça büyük bir uygarlık kurmayı başarabilmiş Urartu Krallığı'nın durumunu, mezarların ışığı altında toplu bir şekilde sunmaktadır. Birçok levha ile de desteklenmiş olan kitap, özellikle Urartu kültürü ve arkeolojisi üzerinde çalışanlara ve çalışacak olan araştırmacılara bir kaynak niteliği taşımaktadır.

İlknur Zeynep Konuralp

Belli, O., (Ed.), *Istanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey, 1932-2000*, İstanbul, 2001, İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu Y, 452 sayfa, 700 resim, 3 harita.

2000 yılında yayımlanan, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi 1932-1999 adlı kitabın genişletilmiş İngilizce baskısı olan İstanbul University's Contributions to Archaeology in Turkey 1932-2000 adlı kitap, Türkiye sınırları içerisinde yapılan arkeolojik kazı, yüzey araştırmaları ve koruma/kurtarma projelerinin yanında -iki bölümden oluşan Türkçe baskısından farklı olarak- İstanbul Üniversitesi'nin uluslararası arkeolojik projelerini anlatan 8 adet makalenin bulunduğu yeni bir bölümü içermektedir. Yeni bölümle birlikte toplam 95 adet makalenin yer aldığı kitap, dünya arkeoloji literatürüne İstanbul Üniversitesi'nin değerli bilim insanlarının yaptıkları katkıların tanıtılması bakımından tartışmasız bir öneme sahiptir.

Kitap, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bağlı Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji, Hititoloji, Sanat Tarihi, Nüvizmatik, Taşınabilir Kültür Varlıkları Koruma ve Onarım Bölümleri ile Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda görev yapan Arkeolog, Klasik Filolog, Hititolog, Sanat Tarihçisi ve Eskiçağ Tarihçilerinin 1932-2000 yılları arasında yaptıkları arkeolojik kazı ve yüzey araştırmalarını içermektedir.

Kitabın, "Archaeological Excavations" ve "Archaeological Surveys" bölümleri Türkiye sınırları içerisinde yapılan kazı ve yüzey araştırmalarını tanıtan makaleleri içermektedir. "Archaeological Surveys in Foreign Countries" adı altında oluşturulan yeni bölümde, uluslararası kazı, yüzey araştırması ve koruma/kurtarma projelerini anlatan makaleler bulunmaktadır. Bu bölümde sırası ile O. Belli, "İstanbul University and Turkey's First International Project in Archaeology: Archaeological Surveys in Nakhichevan", O. Belli - B. Konyar, "Research of Turkic Monuments in the Nakhichevan Autonomous Republic", O. Belli, "Archaeological Surveys in Kazakhstan and Kyrgyzstan", S. Başaran-Y. Dede, "Conservation and Restoration Work on Orhun Monuments in Mongolia", B. D. Arlı, "Jerusalem in the Ottoman Period: The Urban Texture, Its Architecture and Art of Glazed Wall Tiles", M. Tuncel, "Murad Reis Mosque Courtyard in Rhodes", A. F. Örenç, "Research on Turkish Monuments of the Ottoman Period in Rhodes Island" ve N. Ersoy, "A Study of the Institutions in the Ottoman Town of Philippi" adlı makaleler bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi bünyesinde gerçekleştirilen arkeolojik projelerin tümünün bir arada verilmesi açısından

önemli olan kitap, Türkiye Arkeoloji'sinin Cumhuriyet Tarihi boyunca yaşadığı gelişim seyri hakkında da bir panorama çizmektedir.

İsmail Ayman

Carradice, I. - M. Price, *Hellen Dünyasında Sikke* (Çev. O. Tekin), İstanbul, 2001, Homer Kitabevi, 196 sayfa, 302 sikke örneği.

Çevirisini Oğuz Tekin'in yaptığı kitap, İspanya'dan Hindistan'a, Rusya'dan Mısır'a kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Hellen dünyasında; sikkenin ortaya çıkışı, gelişimi ve kullanımı konularında aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Sikkenin icadından (M.Ö. 7. yy sonları) Hellenistik dönemin sonuna (M.Ö. 30) kadarki zaman dilimini kapsayan kitapta sikkeler, basıldıkları yerlerin kültürel ortamları içinde ve gelişimleri bir bütün olarak izlenebilecek şekilde Eski Çağ meraklılarına sunulmuştur.

Kitap, 8 bölümden oluşmaktadır. I. bölümde "Hellen Nüvizmatikliğinde Gelişmeler" adı altında, Hellen sikkelerine giriş yapılmış, dünyada nüvizmatik çalışmalarının başlangıcı ve gelişimi kısaca aktarıldıktan sonra nüvizmatik konusundaki modern çalışma yöntemlerine değinilmiştir.

II. bölümde, sikkenin Lydia topraklarında icadı, sikkeden önceki para anlayışı ve İonia kıyısındaki Ephesos'ta bulunan ilk elektron sikkeler arkeolojik buluntular ve tarihi kaynaklarla açıklanmıştır.

III. bölümde, "Sikkenin Doğu'ya ve Batı'ya Yayılımı" adı altında, M.Ö.c. 550-547 yılları arasındaki zaman dilimi içerisinde sikkenin Küçük Asya topraklarından hızla Ege adaları, Yunanistan, Güney İtalya ve Sicilya'ya öte yandan Kıbrıs, Mısır, Pers topraklarına yayılımı vurgulanmıştır. Bu bölgelerde sikke basan önemli merkezler ele alınmış ve ilk sikke örnekleri tasvir, lejand ve resimleriyle açıklanmıştır.

IV. bölümde, Antik Çağ teknolojisi içerisinde sikke basımı açıklanırken sikke basımının nedenleri ayrıntılı olarak incelenmiş, sikke basımının tanzimi ve gerek ticari gerekse ticari olmayan sebeplerden dolayı sikke konusunda yapılan uluslararası işbirliği vurgulanmıştır. Bu bölümde son olarak sikke darbını gerçekleştiren otoritenin kimliğini belli eden sikke tasvirleri ve bu tasvirleri yapan sanatçılar (kalıp ustaları) ele alınmıştır.

V. bölümde ise Hellen tarihinin Klasik Çağı olarak adlandırılan M.Ö. 6. ve 5. yy'larda Hellen sikkeleri, sözkonusu coğrafyadan belirli bölgeler (Sicilya, Güney İtalya, Pers İmparatorluğu, Yunanistan ve Ege) ve buralardaki önemli sikke basım merkezleri anlatılmıştır. Bu bölümde Klasik Çağ Hellen Tarihi de genel olarak verilmiştir.

VI. bölümde “Sikke Kullanımı” başlığı altında Hellen dünyasının giderek karmaşıklaşan ekonomisi üzerinde durulmuştur. Sikke basımından kâr sağlanması, sikke birimleri, sikkelerin tedavülü, Antik Çağ’daki kalpazanlık ve sikkenin günlük hayatta oynadığı önemli rol vurgulanmıştır.

VII. bölümde Makedonya’nın ünlü kralı II. Philippos ve oğlu Büyük İskender dönemleri sikkelerin ışığında ele alınmıştır. İskender’in doğu imparatorluğu nümismatik verilerle incelenirken bu dönemde İtalya, Kartaca ve Syrakusai’deki sikke basımına da yer verilmiştir. İskender’in ölümünden sonra başlayan Diadokhlar Dönemi ve Demetrios Poliorketes, Lysimakhos gibi önemli diadokhların hüküm sürdüğü dönemde Hellen sikkelerine yer verilmiştir.

VIII. ve son bölümde ise Hellenistik Çağ’da sikke basımında önemli gelişmelerin yaşandığı belirtilmiştir.

Portre sanatının gelişimi örneklerle anlatıldıktan sonra Hellen kültürü merkezlerinden uzakta fakat Hellen geleneklerinin yaşatıldığı Baktria, Hindistan ve Parthia’da basılan ve kullanılan Hellen sikkeleri ele alınmıştır. Hellenistik Dönem’de gümüş ve bronz sikkelerdeki gelişmeler ve kontrmark uygulamaları üzerinde durulmuştur. Sikke Metali ve Sikkede Moda kısımları örneklerle açıklanmış; son olarak, Romalıların Hellen topraklarına gelişi sikkeler ışığında kısaca verilmiştir. Kitap, kısa bibliyografya, resimler listesi, levhalar ve dizin ile son bulmaktadır.

Eser konuyu ana hatlarıyla ele alan bir başvuru kitabı niteliğindedir. Kitabın nümismatiğe ilgi duyanlara olduğu kadar tarih meraklılarına da yararlı olacağı kuşkusuzdur.

Aliye Erol

Konferans ve Sempozyum

Arkeolojik Kazı ve Araştırmaları Toplantısı-2 (16-18.04.2002)

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü’nün düzenlediği “Arkeolojik Kazı ve Araştırmaları Toplantısı-2” 16-18.04.2002 tarihleri arasında Kuyucu Murat Paşa Medresesi’nde yapıldı. Konuşmacılar bildirimlerinin yanı sıra poster sunumunda da bulundular. Toplantı ile beraber TAY projesi kapsamında “Tahribatin Resmidir” isimli fotoğraf sergisi de açıldı. Bu seneki toplantının en önemli özelliği genç akademisyen ve araştırmacıların sonuçlanmış Yüksek Lisans ve Doktora çalışmalarının sunumu oldu. Toplantının gelekselleşme yolunda aldığı önemli mesafe ile birlikte araştırmalarının sonuçlarını aktarabilme şansı bulan öğrencilerin parlak sunumları, dinleyicileri oldukça mutlu ederken, arkeoloji biliminin geleceği konusunda da oldukça ümit verdi.

Toplantının ilk günü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu, Dekan Prof. Dr. Taner Tarhan, Rektör adına Rektör Yard. Prof. Dr. Taylan Akkayan ve Kültür Bakanlığı Müsteşarı Fikret N. Üçcan’ın açılış konuşmalarını yaptılar. Arkasından Prof. Dr. Ali Dinçol başkanlığındaki ilk oturumda Mehmet Özdoğan “Kırklareli Kazılarının Kültür Tarihine Katkısı”, Aslı Erim-Özdoğan “Menekşe Çatağı Kazılarının Kültür Tarihine Katkısı”, Sait Başaran “Enez Kazısı Sonuçlarının Değerlendirilmesi” isimli bildirimlerini sundular. Prof. Dr. Tanju Cantay’ın başkanlığındaki günün ikinci oturumunda İnci Delemen “Erken Hellenistik Kültür Sentezinin bir Ürünü: Tekirdağ Naip Tümülsü”,

Mehmet Özsait “Amasya, Samsun, Ordu ve Tokat Yüzye Araştırmaları”, Sümer Atasoy “Kızılırmak Vadisinde bir Kontrol Merkezi: Bafra Asarkale”, Emine Naza-Dönmez “Samsun Yöresi Çandı Cami Araştırmaları” isimli bildirimlerini aktardılar. Toplantıya katılmayan Şevket Dönmez’in “Samsun-Akalan: Bir Demir Çağı Kalesi” isimli bildirisi Sümer Atasoy tarafından sunuldu. Bildirilerden sonra Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü’nün katkılarıyla Fatma ve Orhan Durgut tarafından “Havadan Antik Anadolu” dia gösterisi yapıldı.

İkinci gün Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu başkanlığındaki ilk oturumda Çiler Altınbilek “Çayönü Yerleşmesi Kazıyıcılarının İşlev Analizi Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi”, Mehmet Özdoğan “Mezraa-Teleilat Kazılarının Kültür Tarihine Katkısı”, Angela Bell “Tilmen Höyük’te Bulunan Anadolu’nun En Erken Çark Yapımı Mal Gruplarından Biri: Brittle Orange Ware”, Erkan Konyar “İmikuşağı 10. Yapı Katı (Eski Hitit Dönemi) Çanak Çömlekleri”, Oktay Belli “Aşağı ve Yukarı Anzaf Urartu Kaleleri Kazısı ve Yoncatepe ve Anzaf Kale Kazıları’nın EDÇ Doğu Anadolu Arkeolojisine Katkıları” başlıklı çalışmalarını aktardılar. Prof. Dr. Mehmet Özdoğan başkanlığındaki günün ikinci oturumunda Mihriban Özbaşaran “Musular Kazısı”, Nurcan Kayacan “Musular Yontmataş Endüstrisinin Orta Anadolu Neolitik Yerleşmeleri ve Obsidyen Kaynakları Kapsamında Değerlendirilmesi”, Banu Öksüz “Zooarkeolojinin Kültür Tarihine Katkıları: Aşıklı Höyük Sığır Kemiklerinin Analiz Sonuçları”, Semra Yıldırım Balcı “Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem’de Belirleyici Bir Alet Grubu Olan Okuçları”, Erhan Bıçakçı “Tepecik-Çiftlik Kazısı”,

Sevil Gülçur “Güvercinkayası: Orta Anadolu’da Bir Kaya Üzeri Yerleşmesi; Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri Yüzeysel Araştırmaları’nın Anadolu Arkeolojisine Katkıları” başlıklı sunumlarını gerçekleştirdiler.

Toplantının üçüncü ve son gününde, Prof. Dr. Ara Altun başkanlığındaki ilk oturumda Gülsün Umurtak “Bade- mağacı Kazıları’nın 9. Yılında Genel Bir Değerlendirme”, Mehmet Özsait “Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı ve Göller Bölgesi Yüzeysel Araştırmaları”, Haluk Abbasoğlu “Son Kazılar Işığında Perge’nin Yeniden Değerlendirilmesi”, Turgut Hacı Zeyrek “Son Kazılar Işığında Perge Evleri (Roma-Geç Roma Dönemi)”, Müjde Türkmen “Perge Aşağı Şehir Surlarında Roma Dönemi Uygulamalarına İlişkin Gözlemler”, Aşkın Özdzibay “Perge Batı Nekropolisinden Bir Mezar Yapısı”, Sedef Çokay “Karaçalı Nekropolü” isimli bildirimlerini sundular. Prof. Dr. Taner Tarhan’ın başkanlığındaki son oturumda Turan Efe “Küllüoba’da 1996 Yılından Bu Yana Yapılan Kazı Çalışmalarının Toplu Bir Değerlendirilmesi”, Elif Tül Tulunay “Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi Ön İnceleme Gezileri 1999-2001 (İzmir Yakınlarında Birçok Kültürü Barındıran Bir Dağ: Nif)”, Özgü Çömezoğlu “Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazılarında 1996-1999 Yılları Arasında Bulunan Aydınlatma İşlevli Cam Eserler”, Ahmet Güleç-Buket Güreli “Pişmiş Toprak Buhurdan’ın Konservasyon ve Restorasyonu”, Sait Başaran-Yüksel Dede-Ahmet Güleç “Moğolistan’daki Türk Anıtları’nın Koruma ve Onarım Projesi” ve Oktay Belli de “Avrasya Arkeoloji Projesi: Kırgızistan Çalışmaları” başlıklı bildirimlerini sundular.

Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu başkanlığındaki Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyelerinden oluşan düzenleme kurulunun yoğun çalışmaları, İ.Ü. Rektörlüğü, Edebiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Bölümü’nün katkılarıyla gerçekleşen toplantı, her sene bünyesine eklediği yeni etkinlikler ve gördüğü ilgiyle dikkatleri üzerine toplamaya devam ediyor.

R. Eser Kortanoğlu

III. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu (1-4 Haziran 2002)

Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen Sempozyum, 1-4 Haziran 2002 tarihlerinde Mersin’de yapıldı. 22 Türk ve 12 yabancı bilim adamının katılımı ile gerçekleştirilen sempozyuma, Enstitü asil üyelerimizden Prof. Dr. Serra Durugönül “Archaic Cypriote Statuary”, Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu “Notes on Natural Sources of Cilicia: A Contribution to Local History”, Prof. Dr. Ramazan Özgan “Arkaik ve Klasik Döneme Ait Bazı Kilikia Kabartmaları” ile muhabir üyelerimizden Doç. Dr.

Nevzat Çevik “Kaya Anıtları Işığında Farklı Kültür Bölgeleri Arasındaki Etkileşim”, Doç. Dr. M. Hamdi Sayar “Toros Dağlarında Oturan Tanrıça: Athena Oreia” başlıklı bildirimleri ile katılmışlardır.

24. Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu (27-31 Mayıs 2002)

Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün organize ettiği Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu bu yıl 27-31 Mayıs tarihleri arasında Ankara’da Milli Kütüphane’de gerçekleştirildi.

Hititler Belgesel Filmi

Bugünlerde “Hititler” hakkında belgesel niteliğinde bir filmin hazırlık çalışmaları yapılmaktadır. Enstitü Prof. Dr. Ali Dinçol ve Prof. Dr. Belkıs Dinçol ile Şeref Üyemiz Prof. Dr. Tahsin Özgüç’ün de danışmanları arasında olduğu “Hititler” belgeseli, şimdiye kadar yapılmış olanların en kapsamlısı olma iddiasını taşımaktadır. 35 mm olarak çekilen filmin yönetmenliğini Tolga Örnek üstlenmiştir. Kendisi daha önce de, “Tanrıların Tahtı Nemrut Dağı” adlı belgesel filmiyle, Chicago’da yapılan US International Film&Video festivalinde, tarih ve biyografi dalında en iyi film seçilerek Altın Kamera Ödülü almıştır.

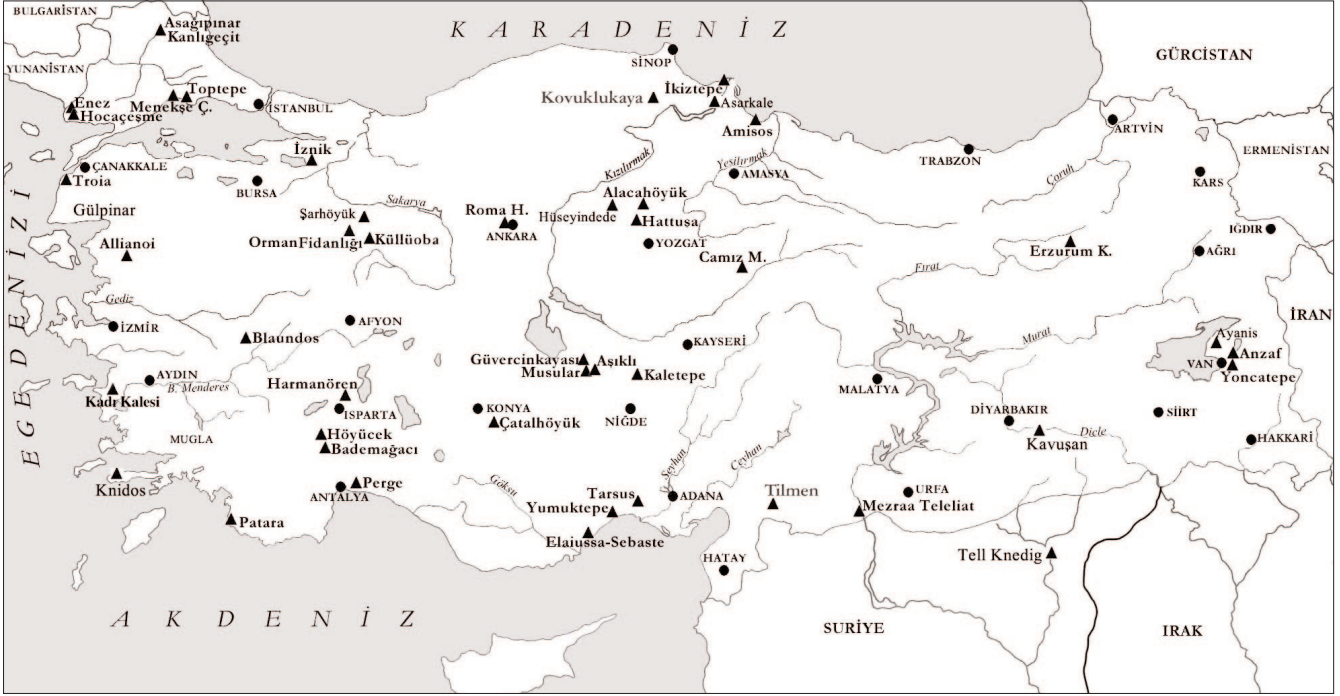
İngilizce ve 90 dakika olarak hazırlanan “Hititler” belgeselinin çekimleri Mısır, Suriye ve Anadolu’nun 18 ayrı yerinde yapılmaktadır. Jürgen Seeher, Trevor Bryce, David Hawkins, Harry Hoffner, Gernot Wilhelm, Theo Von den Hout, Gary Beckman, Billie Jean Collins, Ali Gaballa, Daniel Polz ve Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Başkanı Ali M. Dinçol, röportajlarıyla filmde yer alması kesinleşen uzmanlardır.

DÜZELTME

Ocak 2002’de yayınlanan Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü HABERLER’in 13. sayısında, 11-12. sayfalarda yer alan “9. Uluslararası Girit Çalışmaları” başlıklı yazının 3. paragrafındaki, “... MÖ. 9. binden MÖ. 1. binyıl başına, daha doğrusu 2. binyıl sonuna dek ...” ifadesi, sehven “... MÖ. 9. binden MÖ. 1. binyıl sonuna dek ...” şeklinde kısaltılmıştır. Düzeltir ve özür dileriz.

Elif Tül Tulunay

Kazı - Araştırma

Kavuşan Höyük 2001 Yılı Kazıları

Kavuşan Höyük kazıları, “ODTÜ TAÇDAM Ilısu ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültürel Varlıkları Kurtarma Projesi” kapsamında, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni, Diyarbakır Müze Müdürlüğü’nün başkanlığı ve bilimsel sorumluluğumuz altında, Ege ve Marmara Üniversitesi’nden oluşturulan bir ekiple, Ağustos-Eylül aylarında yürütülmüştür.

Höyük, Diyarbakır ili Bismil ilçesinin 10 km güneydoğusunda, Yenice köyü İnardı mezrası sınırları içinde ve Şeyhan Çayı’nın Dicle Nehri ile birleştiği noktanın hemen doğusunda yer almaktadır. Höyüğün kuzey yarısı Dicle taşkınları tarafından tahrip edilmiş, güney etekleri büyük oranda Şeyhan Çayı’nın taşıdığı alüvyonlarla örtülmüş, üst tabakalar ise modern tarım faaliyetlerinden oldukça zarar görmüştür.

2001 yılı çalışmaları, 175 x 75 x 3.5 m boyutlarındaki höyüğün doğu kesiminde, 10 x 10 m boyutlarındaki 4 açmada başlatılmış ve höyüğün oluşum süreci ile kültür tabakalarının kalınlığı konusunda önemli veriler elde edilmiştir. Elimizdeki ilk sonuçlara göre 5 yapı katından oluşan yerleşim sürecinin başlangıcı Geç Kalkolitik Dönem’e kadar gitmektedir. Dicle tarafından kesilen kuzey kesimde yaklaşık 8 m olarak görülen teras yüksekliğinin ancak 3.50 m’lik bölümü buradaki yerleşim sürecinde oluşmuş gözükmektedir. Başlangıç yılının ön verilerine göre höyükteki tabakalaşmaya ilişkin veriler şöyle özetlenebilir:

Geç Kalkolitik Döneme tarihlediğimiz V. yapı katına ait şimdilik yalnızca III No.lu Açma’daki çukurlardan gelen

çanak çömlekler ve taş aletler bulunmaktadır. III No.lu Açma’da, çukurların üzerinde ve bunlardan birini bozarak yapılmış olan tek sıra taş temel, IV. yapı katının tek göstergesidir. Ancak sınırlı bir alanda açıldığı için bu duvarla çağdaş fikir verebilecek buluntu belirlenmemiştir. Höyükteki tüm açmalarda belirlediğimiz III. yapı katı, mimari ve çanak çömlek verilere göre buradaki en yaygın yerleşim dönemlerinden birini oluşturur. Taş temelli sağlam bir kerpiç duvar ve duvar kalıntıları ile bunlarla bağlantılı tabanlardan oluşan bu yapı katı, büyük bir yangınla son bulmuştur. Ancak henüz ne tür bir yerleşim alanıyla karşı karşıya olduğumuzu anlayabilmiş değiliz. I No.lu Açma’da kerpiç duvar kalıntılarıyla ilişkili olarak direk altlıklarının saptanmış oluşu, yarı açık ahşap ve belki sazlarla tamamlanmış bir tür yapıyı akla getirmektedir. Nitekim günümüzde de bu kıyıda tarım yapanların, yılın büyük bölümünü benzer mekanlarda geçirdiği bilinmektedir.

Bu yapı katından elde ettiğimiz çanak çömlek parçaları arasında, M.Ö. III. binyıldan itibaren kullanıldığını bildiğimiz *red brown wash ware*, *plain simple ware* ve metalik kaplara ait örnekler bulunmaktadır. Ancak söz konusu tabakada Habur çanak çömleği ve *dark rimmed orange ware* gibi II. bin yılın ilk yarısı için karakteristik olan mal gruplarının bulunması, tarihlendirme için de II. binyıl başını düşünmemize neden olmaktadır. Kavuşan Höyük’te II. yapı katı birbiriyle ilişkilendirilemeyen çamur duvarlar ve çamur tabanlardan oluşur. Bu yapı katı seviyesinden topladığımız çanak çömlek, omurgalı çanaklar ve memecikli dipleri olan kadehler gibi daha çok Orta ve Yeni Assur Dönemi mallarından oluşur.

Höyükte iki evreli olarak saptadığımız son yapı katı Orta Çağ’a aittir. Erken evresi dere taşlarından bir döşeme, bu

Kavuşan Höyük, Basamaklı Açma, kuzeyden

döşeme üzerine yerleştirilmiş tandırlar ve taş duvarlardan oluşur. Geç evrede ise çoğu tahrip olmuş, doğu - batı yönlü, basit toprak mezar kalıntıları bulunmaktadır. Mezarların ait olduğu yerleşim olasılıkla, Şeyhan Çayı'nın batısında, üzerinde benzer çanak çömlek bulunan Kavuşan 2 Tepesi'nde bulunmaktadır.

*Gülriiz Kozbe-Kemalettin Köroğlu-
Haluk Sağlamtemir*

2001 Yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Antalya Bölgesi Arkeoloji Araştırmaları Merkezi'nce yapılan 2001 yılı Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları kapsamındaki kazılar, Batı Nekropolis ve Akropolis'te sürdürülmüştür.

Nekropolis'te daha önceki yıllarda açığa çıkarılan mezarlık caddesinin doğusunda yan yana sıralanmış 6 adet lahit bulunmuştur (L39-L44). Söz konusu lahitler, geçen sene bulunanlar gibi kireçtaşından yapılmış olup, tekneleri bezemesiz, kapakları ise semerdam şekilli ve akrotersizdir. Bu lahitler, içlerinde bulunan, Hellenistik formu, pişmiş toprak ve cam unguentariumlar, şişecikler ile bronz aynalar, sikkeler ve kremasyon amaçlı olması muhtemel güveç formu büyük çömlekler sayesinde, Geç Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir. Ayrıca P12 kodlu büyük podiumun doğusunda, Roma Dönemi'ne ait, kireçtaşından, bezemesiz tekneli, akrotelere sahip semerdam kapaklı ve yazıtlı iki lahit ortaya çıkarılmıştır (L45, L46). Bu alanın kuzeydoğusunda bulunan büyük bir kaya kütesinin önündeki bir kaya mezarının da kazısı yapılmış, batıda bir adak nişi ve kayaya oyulmuş bir lahde sahip olduğu saptanmıştır. Bu çalışma esnasında Geç Roma-Erken Bizans Dönemine ait olduğu düşünülen iki adet kiremit mezara da rastlanmıştır.

Akropolis'teki kazılar 1 ve 2 no.lu alanlarda sürdürülmüştür. 1 no.lu alanda, Erken Demir Çağı evleri ve buradaki muhtemel bir ziyafet evinin araştırılması amacıyla çalışmalara başlanmıştır. Erken Demir Çağı buluntularının üzeri yoğun olarak Hellenistik ve daha geç dönem yıkıntıları ile örtülü olduğundan, çalışmalar yavaş ilerlemiş, 1/39+40 sondajının (M.Ö. 9-6. yy)

erken evrelerine yönelik kazı gelecek seneye bırakılmıştır. 1/32+34 sondajında, kyklopik duvarlarla örülmüş, M.Ö. 8. yy'a ait bir yapıya rastlanmıştır, ortaya çıkarılan diğer ev 1/27+30'un ise, şimdilik Erken Demir Çağı'ndan Klasik Dönem'e kadar kullanıldığı, Arkaik Dönem'de muhtemelen bir depremle tahrip olduğu saptanmıştır. Ev 1/28'in 3 yapı evresine sahip olduğu, ilk evrenin M.Ö. 9/8. yy'lara, ikinci evrenin ise M.Ö. 700'lere ait olduğu belirlenmiştir. Bu evler ve 1/32+34 yapısı arasında kült amaçlı bir kaide bulunmuştur. Bu kaidenin oturduğu dolguda Hitit Dönemi'ne ait olabilecek bir kulp ele geçmiştir, Bronz Çağı'ndan Demir Çağı'na geçişi temsil eden bir de tabaka saptanmıştır. Bu yapıların kesin tanımları için henüz erken olsa da, 1 no.lu alanın çekirdeğini M.Ö. 9/8. yy'dan Roma İmparatorluk Çağı'na kadar çeşitli evreler içeren ziyafet odası oluşturmaktadır.

Akropolis'in 2 no.lu alanında bulunan "Klasik Dönem Yapısı 1" in planı ve fonksiyonunu belirlemeye yönelik açılan 10 sondajda, Batı Tepe'de, Erken Bronz Çağı yerleşiminin varlığı keramikler yardımıyla desteklenmiş ve ayrıca M.Ö. 6. yy'dan Geç Antik Dönem'e kadar bir yerleşimin sürekliliği saptanmıştır. Yunan mimarisine yabancı, daha çok doğu etkili bir plana sahip ve kült işlevli olduğu zannedilen "Klasik Dönem Yapısı 1" in ilk evresi, Attik siyah firnisli keramikler ile M.Ö. 480'lere; ikinci evresi ise Erken Hellenistik Dönem'e tarihlenir. Üçüncü evresinde yapı, M.Ö. 1. yy'da genişletilerek tekrar inşa edilmiştir.

Koruma ve Onarım Çalışmaları kapsamında, Güney Hamam Frigidariumu kuzey duvarının taşları aşağı indirilmeden, belli bir seviyede duvar taşları kısmen çürütülerek buraya çelik bir hatıl yerleştirilmiştir. Lento vazifesi gören bu hatılın altında kalan ve yıkılmaya başlamış kemer ve üzerindeki bazı taşlar, numaralanıp yerinden alındıktan sonra, yeni bir kalıp yapılarak kemer ve duvar taşları yeniden yerine konulmuştur. Sütunlu Cadde'de düzenleme çalışmaları kapsamında, dağınık ve kırık durumdaki sütun gövde, kaide ve başlık parçalarından birbirlerine ait olanlar saptanmış, 2000 yılında kasten devrilerek üzerindeki Tykhe kabartması kesilip çalınan sütun ile diğer bir sütun onarılarak tekrar ayağa kaldırılmış, her yıl olduğu gibi bu yıl da kazıda bulunmuş küçük eserlerin konservasyon-restorasyon çalışmalarına devam edilmiştir.

Haluk Abbasoğlu

Asarkale ve Akalan Yüzey Araştırmaları

Asarkale ve Akalan yüzey araştırmaları 19 - 29 Temmuz 2001 tarihleri arasında 11 gün süreyle Prof. Dr. Önder Bilgi başkanlığında Doç. Dr. Sümer Atasoy, Y.Doç. Dr. Şevket Dönmez, Mimar Dr. Fuat Gökçe, Arş.Gör. Sabahattin Ezer, Topograf Kemal Gülcen, Arkeolog Desinatör Burhan Gülkan ve Arkeolog Emrah Kurt ile

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı stajyer lisans öğrencileri Günşıl Kılıç ve Seda Tunca'dan oluşan bir ekip tarafından gerçekleştirildi. Araştırmanın Kültür Bakanlığı temsilciliğini Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü uzmanı Arkeolog Lale Çukurkavaklı yaptı. Bafra-İkiztepe Kazı evi araştırma merkezi olarak kullanıldı.

Asarkale, Samsun ili Bafra ilçesi Kolay Beldesi Asar köyünün 3 km batısında yer alır. Kızılırmak'ın batı kenarında, Bafra'yı Anadolu'nun iç kısımlarına bağlayan vadiyi kontrol için kurulmuş kale tipi bir yerleşmedir. Halen ayakta kalmış ve kayalara oturtulmuş savunma duvarları ile köşeli ve yuvarlak planlı kulelerin alt sıra taşlarının iççiliği, Asarkale'nin ilk defa Hellenistik Çağ'da iskan edilmiş olduğunu göstermektedir. Kalenin duvarlarının üst sıra taşları arasında görülen tuğla örgüsü ise, Ortaçağ (Bizans) dönemi yerleşmesini işaret etmektedir. Asarkale'nin biri güneydoğuda ve biri de kuzeybatıda olmak üzere iki girişi vardır. Teraslar halindeki Asarkale'de kayaya oyulmuş iki sarnıç ile yine kayaya oyularak açılmış merdivenli bir yer altı geçidi göze çarpmaktadır. Halen karayolu kenarında kalan bu geçidin ağzının gerçekte nehir kenarına kadar inmekte olduğu anlaşılmaktadır.

2000 yılında tarafımızdan sistematik bir şekilde araştırılmaya başlanan Asarkale'nin inşa edilmiş olduğu sarp ve yalçın kayalığın ve günümüze kadar ayakta kalmış savunma sistemi duvarları, kuleleri, giriş kapıları ile değişik seviyelerdeki teras duvarlarının teodolit ve mira gibi ölçüm aletleri ile topografik ölçümleri Mimar Dr. Fuat Gökçe ve Topograf Kemal Gülcen tarafından yapıldı. Bu ölçümler sonucunda elde edilen değerler bilgisayar ortamında hesaplanarak 1/100 ölçekte topografik plan hazırlandı. Ölçüm çalışmaları sırasında Asarkale'nin tepe noktasından yol seviyesine kadar olan kot farkının 135 m olduğu belirlendi. Asarkale'nin savunma sisteminin, savunma içinde yer alan mimari kalıntılarının, teras duvarlarının ve 2 adet sarnıcının vaziyet plan taslakları çıkartılarak, kalenin genel planı için ölçümler alındı. Kalenin savunma sistemi duvarları, giriş kapıları ve kuleleri ile teras duvarları, malzeme ve yapım teknikleri açısından ayrıntılı olarak incelendi. Asarkale'nin savunma duvarlarını tahrip eden ve ölçüm çalışmalarını engelleyen yoğun bitki örtüsü gerek duyulan alanlarda motorlu testere ve balta kullanılarak temizlendi. Bu temizlik çalışmaları sonucunda duvar yüzleri daha belirgin olarak ortaya çıkartıldı. Bu dönemki çalışmalar sonucunda gelecek yıllarda Asarkale'de yapılacak çevre düzenlemesi, restorasyon ve konservasyon teknikleri için bir ön rapor hazırlanmasının çalışmalarına başlandı. Kalenin içinde ve çevresinde sistematik bir şekilde yüzey araştırması yapılarak, tamamını çanak-çömlek parçalarının oluşturduğu maddi kültür kalıntıları da toplandı ve bunlar Samsun Arkeoloji Müzesi'ne teslim edildi.

Bunlara ek olarak motorlu bir tekne ile baraj gölünde gezilerek Altinkaya Barajı ile Derbent Barajı arasında

kalan Kızılırmak vadisi de tarandı. Vadi içinde fotoğraf çekilerek olası antik yol güzergahı ve fiziki coğrafya olabildiğince saptanmaya çalışıldı.

Ayrıca, kalenin yakınında yer alan Asar köyü ve çevresi de incelendi. Asar köyünün Kestane Mahallesi'nde bir kilise kalıntısı saptandı. Kilisenin kuzey-güney duvarları ile 4 penceresinin halen ayakta olduğu görüldü. Molozlaş örgü tekniğinde yapılmış olduğu anlaşılan kilisenin duvarlarının büyük bir bölümü ile tabanının yasadışı kazılar sonucunda çok büyük oranda tahrip edilmiş bulunduğu gözlemlendi.

Samsun-Büyükşehir'e bağlı İlkadım İlçesi Çatmaoluk köyü Yeniköy Mahallesi'nin 2 km güneyinde yer alan ve kale tipi bir yerleşme olan Akalan, yüksek bir platonun dik yamacında kurulmuştur. Güney, kuzey ve batıdan Karadeniz'e dökülen Kürtün Irmağı'nın bir kolu olan Karadere çayı ve kollarınca sınırlanmış olan kale, kuzeybatı ve güneybatısındaki iki vadiye egemen bir konumda inşa edilmiştir. Yaklaşık 350 m uzunluğa ve ortalama olarak 50-70 m genişliğe sahip Akalan'ı uzunluğu 1 km'ye yaklaşan ve büyük kısmı toprak altında kalmış olan topografyaya uydurulmuş bir savunma sistemi çevirmektedir.

Akalan'ın inşa edilmiş olduğu kayalık ve savunma sistemi duvarları, güney ve kuzey giriş kapıları ile aşağı şehrin yer aldığı düşünülen kuzey ve kuzeydoğudaki tarlaların topografik ölçümleri teodolit ve mira ölçüm aletleri ile Mimar Dr. Fuat Gökçe ve Topograf Kemal Gülcen tarafından yapıldı. Bu ölçümler sonucunda elde edilen değerler bilgisayar ortamında hesaplanarak 1/100 ölçekte topografik planlar çıkartıldı. Akalan'ın günümüze kadar ayakta kalmış savunma sistemi duvarlarının, giriş kapılarının ve kale içinde orta kesimde yer alan yüksek düzlüğün planı çıkartıldı, kalıntıların ölçümleri yapıldı. Kalenin savunma duvarları ve giriş kapılarının malzeme ve yapım teknikleri ayrıntılı olarak incelendi. Akalan'ın savunma duvarlarını tahrip eden ve ölçüm çalışmalarını engelleyen yoğun bitki örtüsü gerek duyulan alanlarda motorlu testere ve balta kullanılarak kısmen temizlendi. Özellikle kalenin güney ve kuzey giriş kapılarının batı ve doğu duvarlarında yoğunlaştırılan bu temizlik çalışmaları sonucunda duvar yüzleri daha belirgin olarak ortaya çıkartıldı. Bu dönem çalışmaları sonucunda gelecek yıllarda Akalan'da yapılacak çevre düzenlemesi, arkeolojik kazı ve restorasyon gibi çalışmalar için bir ön rapor hazırlanması uygun görüldü.

Kalenin içinde ve çevresinde sistematik bir yüzey araştırması da geliştirilerek çok büyük bir kısmını çanak-çömlek parçalarının oluşturduğu maddi kültür kalıntıları toplandı. Ayrıca, kalenin kuzey yamacında pişmiş toprak mimari kaplama bir levha parçası ele geçti. Üzerinde kabartma olarak yapılmış saç örgüsü motifi bulunan bu levha parçasının, 1906 yılında Th. Macridy Bey tarafından Müze-i Hümayun (İstanbul Arkeoloji Müzeleri) adına Akalan'da yapılmış olan kazılarda bulunan örneklerle büyük benzerlik taşıdığı görüldü.

Sümer Atasoy-Şevket Dönmez

2001 Yılı Göller Bölgesi Yüzey Araştırmaları

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi adına, Üniversitemiz Araştırma Fonu'nun maddi desteği, Şarkikaraağaç Kültür ve Kalkınma Vakfı Başkanlığı ve Şarkikaraağaç Belediye Başkanlığı'nın katkılarıyla, 10 -27 Eylül 2001 tarihleri arasında, Isparta ilinin Atabey, Eğirdir, Gelendost, Yalvaç ilçeleri ve özellikle de Şarkikaraağaç ilçesinde yüzey araştırması yapılmıştır. Başkanlığımız altında sürdürülen yüzey araştırmalarına, Arkeolog Nesrin Özsait, Araş. Gör. Dr. Özdemir Koçak, Araş. Gör. Hamdi Şahin, Araş. Gör. Abdullah Dünder, Arkeolog Mustafa Bilgin, öğrencilerimizden Şive Ata, Gökür Bektaş ve Harun Oy'dan oluşan ekibimize, Bakanlık temsilcisi olarak Milet Müzesi'nden Arkeolog Hasibe Akat katılmıştır. Çalışmalarımızda maddi destek sağlayan İ.Ü. Rektörlüğü Araştırma Fonu yetkililerine; Şarkikaraağaç'daki araştırmalarımızda büyük yardımlarını aldığımız Şarkikaraağaç Kültür ve Kalkınma Vakfı Başkanı Sayın M. Tevfik Cemal Şatıroğlu'na ve Belediye Başkanı Sayın Mehmet Güven'e candan teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, son derece özveriyle çalışan ekip üyelerimize ve Sayın Arkeolog Hasibe Akat'a yürekten teşekkür ederim.

Atabey ve Eğirdir Araştırmaları: Bu yılki yüzey araştırmalarımızı şöyle özetleyebiliriz: Önce, Atabey'de Gönürle Höyük (SK+İTÇ+OTÇ+RÇ), sonra da, Eğirdir'de Akpınar köyü sınırları içinde kalan antik Prostanna kenti ayrıntılı olarak araştırıldı. Antik kentin surları ve kaya mezarları incelendi. Kaçak kazılar sonucu açılmış, antik şehrin hamam yapısına ait Hypocaus sisteminin parçalarını bulduk. Ayrıca bugüne kadar herhangi bir mimari parçası yüzeyde korunarak gelme de antik tiyatronun yapılabileceği en uygun yeri tespit ettik. Bunun dışında Bağören ile Barla arasında Roma Çağı'na ait Zırın Beli'nde ve Güngörmez Ambarceviz'de iki tane semeramlı basit kaya mezarı görülmüştür. Her iki mezar da monoblok bir kayaya oyulmuştur. Yine Eğirdir'in Yuvalı köyü yakınındaki Yelliler köyü sınırları içinde Çürüktaş, Kocapınar ve Gavur Dağı Roma Çağı yerleşmeleri tespit edilmiştir.

Yalvaç İlçesi Araştırmaları: Yalvaç'ta Müze ve Antiokheia ören yeri gezildikten sonra, ilçenin Bağkonak, Kozluçay ve Dedeçam köy ve kasabalarında araştırmalara devam edildi. Kozluçay'da Cennetkarı (HÇ+RÇ+GAÇ) ören yeri araştırıldı. Bu önemli yerleşmenin Akşehir - Kozluçay yol yapımı sırasında ve daha sonra da tahrip edildiği görüldü. Ayrıca Kozluçay'ın hemen kuzeybatısında, kasabanın su deposunun kuzeydoğusunda Kömesönü Mevkiinde yine RÇ ve GAÇ'a ait keramikler görüldü.

Dedeçam kasabasının doğusunda Yeni Pınar'ın kuzeyinde Büyükören (RÇ+GRÇ) bunun kuzeybatısındaki yükseltilerde Çoban Çeşmesi (İTÇ+HÇ+ RÇ+GAÇ), daha aşağıda Dedeçam Höyük (Kırkuyusu = İTÇ+DÇ+HÇ+RÇ); ve Bağkonak kasabasında, Dörtöl Höyük

(İTÇ+M.Ö. II. Bin) gibi, daha önce tespit ettiğimiz yerleşmeler de sistematik olarak araştırıldı.

Gelendost İlçesi Araştırması: Gelendost İlçesi'nin Keçili köyü de araştırılmıştır. Burada Keçili Cami duvarında yazıtlı bir kapı taşı görülerek incelenmiş ve bu taşın çıktığı Halepoğlu öreninde RÇ ve GRÇ'na ait keramikler görülmüştür.

Şarkikaraağaç İlçesi Araştırmaları: Isparta'nın 121 km kuzeydoğusunda yer alan Şarkikaraağaç ilçesi kapsamlı olarak araştırılmıştır. Önce Arak ile Çaltı köyleri arasında önceki yıllarda tespit ettiğimiz Arak Höyük (İTÇ+II. Bin+I.Bin+RÇ+GRÇ) ile, Eşekçi Mağarası (Sarkıt - dikitli), İçmeler Mevkii, Saray Mezarlığı Mevkii (RÇ) ve doğal bir in görüldü. Sonra da Çaltı köyünün kuzeyindeki Gavur Kalesi mevkiinde RÇ ve GRÇ yerleşmeleri tespit edildi. Şarkikaraağaç'ın kuzeydoğusunda Muratbağı köyü ile Çarıkarsaylar kasabası arasında yer alan ve önceden bilinen Zengibar Kalesi ve çevresi (HÇ+Roma+ GAÇ) kapsamlı olarak araştırıldı. Kızıldağ Milli Parkı içinden bu dağın tepesine çıkıldı. Çevreye son derece hakim olan tepenin üzerinde tahrip edilmiş olan yapılara ait mimari elemanlar arasında Roma Çağı'na ait keramikler görüldü. Bundan sonra, Beyşehir Gölü'nün kuzeybatısındaki Gedikli köyünün çevresi araştırıldı. Burada, köyün 500 m kadar doğusundaki Kızıltepe'de Ortaçağ yerleşmesine ait temel taşları ve kiremit parçaları ve köyün 5 km kadar güneyinde Küre Mevkii'de Ortaçağ ve daha geç döneme ait keramikler ile eski bir mezarlık da görüldü. Aşağı Dinek köyünde, geniş bir alana yayılan Dinek Höyük (HÇ+RÇ) tespit edilmiştir. Göksöğüt kasabasında Nudra Höyük (=Göksöğüt Höyük) yüzeyi tümüyle kaçak olarak yapılmış yapılarla kaplanmıştı. Göksöğüt'te önceki yıllarda bulduğumuz Gönen Yeri ya da Küçük Höyük (İTÇ+RÇ) incelendi. Sonra kasabanın 5 km doğusunda Koca Çayır Höyük (HÇ+RÇ+ GRÇ) tespit edildi. Örenköy ile Yakaemir arazilerinin ortasında kalan ve önceki yıllarda bulduğumuz Yakaemir (=Örenköy) Höyüğü (KÇ+İTÇ+RÇ+ GAÇ) tekrar incelendi. Buradaki araştırmalarımızda höyük yüzeyinde Hacılar VI ile çağdaş, yani Son Neolitik Çağ yerleşmesine işaret eden keramik parçaları bulunmuştur. Yakaemir köyünün hemen güneybatısında, Yakaemir Sivrisi ya da halk arasında İğneli Beşik olarak da bilinen Sivrikale'ye tırmandık. Dağın tepe kesiminde son derece özenli ve kesme taşlardan yapılmış sur ve yapı temelleriyle karşılaştık. Etrafta görülen keramiklerden, tespit ettiğimiz bu kalenin Geç Hellenistik Çağdan itibaren Roma ve Geç Antik Çağ sonuna kadar yerleşmeye sahne olduğunu anladık ve kalenin planını çıkardık. Yenice kale köyü ve burada bulduğumuz Sarıpınar Höyük (İTÇ) kapsamlı olarak araştırılmıştır. Anabura antik kentine gitmek için çıktığımız Anamas Dağları üzerinde 20 km yol aldık. Bu arada birkaç yaylayı da inceleme fırsatını bulduk. Burada, Göllü Yaylası'nda iki yüz yıllık mezar taşları gördük. Özenle yapılmış bu mezar taşlarının bulunduğu mezarlıkta, aynı zamanda,

aynı gömü geleneğini yansıtan ve daha eski olduğu anlaşılan mezarlar da bulunmaktadır. Ördekçi köyünün 1300 m kuzeydoğusunda yer alan ve önceden bilinen Ördekçi Höyük (İTÇ) yeniden incelendi. Köy içinde gördüğümüz mimari elemanların ve yazılı taşların resimleri çekildi, çizimleri yapıldı. Bunların Isparta Müzesi'ne taşınması çok iyi olur düşüncesindeyiz. Yenicekale köyü üzerinden, Salur köyünün batısında yer alan antik Anabura Kenti'nin kalıntılarının bulunduğu Kızılkale'ye (HÇ+Roma+GAÇ) çıkılarak incelenmiştir. Yine Salur köyünün güneydoğusunda, 1700 m yüksekliğindeki dağların üzerinde Orta Kale adıyla bilinen sarp yükseltide bir Geç Antik Çağ yerleşmesi tespit edilmiştir. Salur'un güneyinde yer alan, önceden bilinen ve ortasından Şarkikaraağaç - Yenişarbademli yolunun geçtiği Salur Höyük (İTÇ) incelendi. Höyüğün büyük bir kısmının üzerine binalar yapılmıştır. Salur köyünün 5 km güneybatısında Düz Yaprak Mevkii'nde bir RÇ+GAÇ yerleşmesi tespit edildi. Yine Salur köyünün güneybatısında, Antik Anabura'nın aşağı şehrinin yer aldığı (Enevre) kesim incelendi ve burada bir zafer anıtı parçası bulundu. Yazısı zamanla silinen ve dar yüzünde bir savaşçı kabartması (kısmen sağlam) bulunan bu zafer anıtı parçası ile alınlıklı bir mezar yapısına ait olduğunu düşündüğümüz mimari elemanlar son derece iyi bir işçilik göstermektedir. Bu fragmanlar M.S. 2. yy yapı özellikleri göstermektedir. Bölgenin o devirdeki sanat ve kültürünü yansıtan bu elemanların da Isparta Müzesine taşınması, ya da en azından tahribata tümüyle açık olan bu arazi kesiminden kaldırılması çok iyi olur.

Göller Bölgesi'nde de önemli sonuçlar elde ettiğimiz yüzey araştırmalarımıza önümüzdeki yıl da devam etmek düşüncesindeyiz.

Mehmet Özseit

2001 Yılında Doğu Anadolu Bölgesinde Bulunan Urartu Baraj, Gölet ve Kanallarının Araştırılması

1987 yılından beri Doğu Anadolu Bölgesi ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde Urartu baraj, gölet ve sulama kanallarını araştırmaktayız. 2001 yılında Doğu Anadolu'da sürdürdüğümüz çalışma, Van, Ağrı ve Kars bölgelerini kapsamıştır. Bu sene bulmuş olduğumuz göletlerin en eskisi, Kars ili Sarıkamış ilçesinin 42 km güneybatısında yer alan Yoğunhasan Göleti'dir. Göletin hemen yanında bulunan Kale, Kral Menua (M.Ö. 810-786) dönemine aittir. Gölet de biriken sular, kar, yağmur ve özellikle kaynak sularının birleşmesinden oluşmaktadır. Göletin duvarı tahrip olmuşsa da, daha sonra tekrar onarılmıştır. Göletin içinde oldukça fazla su bulunmaktadır. Yoğunhasan Kalesi gibi gölet de Kral Menua tarafından yapılmıştır. 2800 yıldan beri çalışan gölet, kuzeyinde Aras Irmağı'na kadar uzanan arazide bulunan meyve ve sebze bahçelerine hayat vermektedir.

Bulmuş olduğumuz diğer iki göletten birisi Tendürek Dağı'nın güneyinde, diğeri de kuzey eteğindedir.

Tendürek Dağı, tıpkı Erek Dağı gibi Doğu Anadolu Bölgesi'nde oldukça zengin su kaynaklarına sahiptir. Bu yüzden dağın çevresindeki su kaynakları Urartu Krallığı döneminde baraj ve göletler aracılığı ile değerlendirilmiştir. Tendürek Dağı'nın kuzey eteğinde bulunan göleti, yanındaki kalenin adına uygun olarak Kurt Göleti olarak adlandırmayı uygun bulduk. Göletin duvarı büyük ölçüde tahrip olmuştur. Kurt Kalesi gibi bu gölet de, M.Ö.7. yy'da yapılmıştır. Tendürek Dağı'nın güney eteğinde yer alan göleti de; Soğuksu Göleti olarak adlandırdık. Göletin duvarı büyük ölçüde tahrip olmuşsa da, yer yer onarıldığı için hala kullanılmaktadır. Bu göletten güney yönüne doğru akıtılan sular, Çaldıran Ovası'na değin uzanan arazide yapılan tarım alanlarına hayat vermektedir. Bu gölet de benzerleri gibi M.Ö. 7. yy'da yapılmıştır.

Sonuç olarak son 15 yıldan beri Doğu Anadolu ve Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'nde yapmış olduğumuz araştırma sonucunda saptamış olduğumuz sulama tesisi sayısı, 82'ye ulaşmıştır. Bunun iki tanesi Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti topraklarında, 80 tanesi de Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. Bu kadar çok sulama tesisinin varlığına diğer coğrafi bölgelerde rastlanılmaktadır. Bu yüzden Urartu Krallığı'nı dünyanın en büyük "Hidrolik Uygurluğu" olarak tanımlamak gerekir.

Oktay Belli

Konya-Karaman Araştırmaları, 2001

2001 Yılı Konya-Karaman çalışmalarında Fransa'dan Prof. Dr. Thomas Drew-Bear ile birlikte 27.08.2001-02.09.2001 tarihleri arasında Konya'nın Sarayönü ve Kadınhanı ilçelerinde epigrafik yüzey araştırmaları sürdürülmüştür. 1996 yılından itibaren bölgede yapılan araştırmalar "Laodikea Katakumene" adında bir kitap çalışması ile sunulacaktır. Yine 1994 yılından bu yana Doç. Dr. Hasan Bahar'ın başkanlığında Kültür Bakanlığı'nın izni ile yapılan arkeolojik yüzey araştırmaları sürdürülmüştür.

02.09.2001- 12.09.2001 tarihleri arasında Konya/ Sarayönü, Kadınhanı ve Güneysınır ilçelerinde araştırmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalarda Kadınhanı/ Demirogluk (Kindras) köyünde 2 adet höyük üzerinde çalışma yapılmıştır. Köyün 1 km kuzeyindeki Yukarı-Büyük Höyük'te İTÇ, M.Ö. II. bin ve DÇ yerleşme izlerini yansıtan keramik parçaları tespit edilmiştir. Köyün 100 m kuzeyindeki Aşağı-Küçük Höyük ise Hellenistik-Roma dönemine ait keramik parçaları vermektedir. Sarayönü Gözlü kasabasında da İTÇ, M.Ö. II. bin, DÇ ve RD'ne ait buluntular saptanmıştır. Sarayönü Zengen kasabasında RÇ yerleşme izleri ve Roma mezar stelleri saptanmıştır. Güneysınır ilçesinde ise, ilçenin 2 km doğusunda bulunan Gavur Höyük'te M.Ö. II. bin, DÇ, Roma-Bizans dönemlerini yansıtan keramik parçaları bulunmuştur. İlçenin 3 km doğusunda bulunan Güdelesin Höyük'te KÇ ve RD'ne ait keramik parçaları saptanmıştır. Yine Güneysınır ilçesinin Güneybağ Mahallesi ve Eski

Gürağaç yerleşmelerinde Roma-Bizans dönemlerini yansıtan mimari parçalar ve mezar stelleri tespit edilmiştir. İlçenin 3 km güney-batısında Gürağaç köyünde bulunan höyükte ise GTC, DÇ ve RD'ne ait keramik parçaları saptanmıştır.

Güneysınır ve çevresi Konya Ovası'nın Göksu Vadisi'ne ve Çarşamba havzasına bağlayan önemli bir geçiş noktasıdır. Bu nedenle Torosların bu geçiş noktasının erken dönemlerinin aydınlanmasında katkı sağlayacaktır.

Hasan Bahar

Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi Ön İnceleme Gezileri 1999 - 2001

Batı Anadolu'ya ilişkin antik kaynaklar, bize, ilk Smyrna kenti ile Naulokhon'u, Tmolos ve Sipylos Dağları çevresinden İda Dağı'na dek uzanan "Berekyntes Ülkesi"nde hüküm süren kral Tantalos'un kurduğunu bildirmektedir: "Tanrıların, kahramanlarla birlikte ziyafete katıldıkları Sipylos üzerindeki bu ilk Smyrna'yı, sonradan Nympheler ele geçirmiştir. Tantalos'un sarayı ise eski Maionia'nın, başkenti olan Sipylos veya Tantalıs'tedir ve deprem sonucu yerde açılan büyük bir yarığın içine gömülmüş, suların altında kalmıştır." Bugün Akhalarla bir tutulan ve tamamen Kara Yunanistan'na, özellikle de Peloponnesos'a yerleştirilen, Hitit metinlerinde geçen şekliyle "Ahhiyavalılar"ın atası, Tantalos'un oğlu Pelops'tur. Yunan kaynaklarına göre şecere açıktır: Tantalos'un oğlu Pelops, onun oğulları Atreus ile Thyestes, Atreus'un oğulları Agamemnon ile Menelaos'tur. Tantalos'un kızı Niobe ise, Hellas'ta eponymos atalar olan Pelasgos ile Argos'un annesidir. Yani, Homeros'ta Akhaioi veya Argeioi denilen "Hellenler", doğrudan, batı Anadolu kökenli Pelops ile Niobe'nin soyundan gelmektedir; kısaca, Smyrna ve Sipylos çevresi, Akhaların ana vatanıdır.

İşte, Antik kaynaklarda anlatılan bu yerleri, özellikle Pausanias'ın vurgulayarak bahsettiği (Paus.5,13,7), Smyrna ekolünün Yamanlar Dağı'nda, Magnesia ekolünün ise Sipylos Dağı'nda saptadıklarını iddia ettikleri "Pelops'un Tahtı", "Tantalos'un Mezarı", "Meter Plastene Kutsal Alanı", "Taş Suret" gibi, arkeoloji literatürüne geçmiş ve "Tantalıs" kentiyile bağdaştırılmış kalıntıları yakından görüp incelemek amacıyla, Yüksek Lisans öğrencilerimizle İzmir ve Manisa illerinde, bir gezi yapmayı planladık.

Hazırlık çalışmaları aşamasında, Sipylos ve Yamanlar'ın hemen yanı başında yer alan ve antik adı Olympos olan Nif Dağı'nın, elverişli konumuna rağmen, gerek Antik Çağ gezginleri, gerekse modern araştırmacılar tarafından en ihmal edilmiş ve az belgelenmiş yöre olduğunu saptadık; dolayısıyla bu üçüncü alternatif bölgeyi de gezi kapsamına aldık. 1999 yılında (28 Haziran- 02 Temmuz) başladığımız arkeolojik gezilere, 03 - 16 Eylül 2000 tarihlerinde İ.Ü. Araştırma Fonu'nun da desteğiyle devam ettik ve 03 - 07 Eylül 2001 tarihlerinde bu gezilerimizin sonucunu gerçekleştirdik.

Böylece üç yılda toplam 22 gün süreyle, Nif (Olympos), Tahtalı (Mastousia?), Tmolos (Bozdağ), Sipylos (Sipil-Manisa), Yamanlar ve Çal Dağlarındaki kalıntıları gezmiş olduk.

Gezilerimizin sonucunda, İzmir Körfezi'nin hemen doğusunda bulunan Nif Dağı'nın, çevresindeki ulaşım ağıyla, hem deniz hem de iç kesimle bağlantılı, altın madenine, verimli topraklara ve arazi yapısından dolayı çok sayıda su kaynağına sahip, doğal korunaklı, kısaca yerleşim için her türlü vasfı mevcut bir yer olduğunu saptadık.

Bugün, Nif Dağı, İzmir ilinin, Kemalpaşa, Buca, Bornova ve Torbalı ilçeleri sınırlarındadır. Kuzeyinde, Sipylos Dağı ile arasında, Gediz (Hermos) Nehri'nin bir kolu olan Nif Çayı'nın suladığı bereketli Kemalpaşa Ovası; doğusunda, İzmir-Sardeis yolunu güneye, Kaystros (Küçük Menderes) Vadisi'ne bağlayan ve Nif Dağı'nı Tmolos (Bozdağ) silsilesinden ayıran Karabel Geçidi, güneyinde Torbalı Ovası yer alır.

Nif adı genellikle, Yunanca'daki *Nymphe* kelimesine bağlanır; buraya halk arasında Şadırvan Dağı da denilir. Bu isimler, Kemalpaşa ilçesinin eski adı olan, *Nymphaion*'la uyumludur. Yörenin yerlileri, "eskiden Nif Dağı'nda tanrılar oturmuş" diyorlar; zaten antik kaynaklara göre bu dağın bir diğer ismi de *Olympos*'tur. "Nif" kelimesinin, *Niuwa-Niwa = Niobe* ile aynı kökten gelen "kar" anlamında bir isim olduğu da ileri sürülmektedir. Gerçekten, dağın 1506 m olan en yüksek zirvesine, Nif Karlığı denilmektedir. Eski Yunanca'da νιφάις ve Latince'de de *nivālis*, "karlı, karla kaplı" anlamında birer sıfat olduğundan, Nif adının, Yunanca "Nymphe" isminden değil, "Karlı Dağ" anlamında eski bir Anadolu Dili'nden gelerek Yunancaya çevrilmiş bir isim olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Ayrıca Nif Çayı'nın Yunanca ismi olan Kryos (Κρυός) "buz, don" demektir.

Nif Dağı, jeolojik yapısı, kesiti, profili ve yüksekliği açısından Sipylos Dağı ile çok benzerdir. Her iki dağda da, şiddetli depremlere neden olan derin fay hatları mevcuttur. Nif Dağı'ndaki yerleşmeye elverişli alanlar, bugün genellikle orman arazisi içindedir ve şimdilik çarpık yapılaşmanın hışmından kurtulmuştur. Burada gizlenen kültürlerin araştırılması ve yayımlanması, arkeoloji dünyası için çok önemli sonuçlar ortaya koyabilir. Ancak, yol yapım çalışmaları sırasında tahrip edilmiş mezarlara ve yapılara da rastlanmaktadır: Kemalpaşa'da, Papaz Deresi-Yergedığı Mevkii'ndeki mezar, Yukarı Vişneli'ye giden asfalt yolun kestiği Bizans mezarlığı, Kız Kalesi'nin güney batısında, Topyatağı Mevkii'nde dozerin açtığı orman yolu kenarında kayaya oyulmuş niş ile çevrede görülen büyük sütun parçaları, keramik ve kiremitler bunlara örnektir. Fakat Nif Dağı'nda, en vahim tahribata, köylülerin yaptığı kaçak kazılar yol açmaktadır. Mevcut kalıntıların hemen hepsinde maalesef kaçak kazı yapılmıştır ve yapılmaktadır. Gezilerimiz sırasında, özellikle köy kahvelerinde, yöre halkını kaçak kazı yapmamaları konusunda ikna etmeye çalıştık.

Nif Dağı'ndaki en görkemli kalıntılar, doğudaki, Ballıcaoluk ya da Kız Kalesi'ndedir. Kalıntıları geniş bir araziye yayılmış olan bu kale, yüzey keramiğine göre, en erken MÖ.5.– 4. yy'a tarihlenmektedir, fakat, kanımca daha eski bir yerleşimin devamı olabilir; Çünkü, yakınında yer alan Mezarlıktepe, büyük bir Nekropoldür ve Karabel'deki Rölyef, hemen yakınındadır. Karabel'in, Arzawa Ülkeleri'nden, *Mira* ile *Şeha Nehir Ülkesi* arasında sınır kabul edildiği göz önüne alınırsa, Ballıcaoluk kalesinin önemli konumu ortaya çıkmaktadır. Eğer, Hitit metinlerindeki Zipaşla ile *Sipylos* özdeş ise, ona komşu dağ ülkesi *Hariyati* de Nif olabilir. Ancak burada yapılacak bilimsel kazılarla bu konulara açıklık getirilebilir.

İkinci bir kale, dağın batısında, Kaynaklar - Eski Tahtalı yakınındaki Kale Mevkii'ndedir: Bu kale de, duvarlarına ve keramiklere göre, ilk bakışta, Klâsik-Hellenistik Çağa tarihlenmektedir. Kemalpaşa'daki, Bizans sarayı ile aynı döneme tarihlenen Nif Kalesi'nin temel kısımlarında da öncülerinin varlığı belirgindir. Manastırtepe'de, kökeni hayli eskiye dayandığını sandığımız bir mezar tapımı mevcuttur. Burası eski bir kutsal alan dahi olabilir, zira köylülerin ifadesine göre, yakınında ok uçları bulunmuştur.

Nif Dağı'nda birçok nekropol alanı da gördük: Dağ Kızılca'da, muntazam taş bloklardan yapılmış iki odalı semerdam tavanlı tümülüs mezar, yıllar önce kaçak olarak kazılıp soyulmuş, çıkan zengin buluntulardan sadece altın bir bilezik İzmir Arkeoloji Müzesine intikal etmiş. Bu mezar, yayınlanmış buluntusu ve işçiliğine göre M.Ö. 4. yy'a tarihleniyor. Ayrıca, köylülerin, Karaman Tepe-Karamattepe de dediği Mezarlıktepe'de, çoğu kaçak kazılarak soyulmuş çok sayıda mezar ve tümülüs, Bozköy–Davultepe/Armutlupınar Mevkii çevresinde de çok sayıda tümülüs mezar mevcuttur.

Yukarı Vişneli, Başpınar Mevkii'nde bir tarlada ve Kemalpaşa Belediye tesisleri bahçesinde, tamamiyle kayaya oyulmuş, dikdörtgen tekne biçimli ve oluklu, sıvı üretimi ya da kullanımıyla ilgili işliklere rastladık. Kurudereköy–Kız Kalesi–Mahzen/Sarnıç Mevkii'nde, tepedeki doğal mağaraların içinde ve önünde, moloz taş ve tuğladan örülmüş harçlı bölme duvarları, içerde, tavanda çok renkli, bitkisel bezemeli, figürlü freskler ve büyük bir sarnıçla karşılaştık. Burası Bizans Dönemi'ne ait bir mağara-kilise olmalı. Başpınar Mevkii'nde, maalesef kaçak kazılarla dağıtılmış, devşirme mermer taşlı ve tuğlalı harçlı duvarlara sahip büyük bir Bizans yapısı, belki önemli bir manastır ya da kilise var. Çevrede buna ait çeşitli mimarî parça, "Tabula ansata"lı mermer lâhit, haç ve yazıt parçaları vs. gördük. Ayrancılar köyünün batısında, çevreye hakim konumdaki bir tepenin kuzeydoğu yamacında eski ve yeni gömülerin yanyana bulunduğu bir mezarlıkta, yeni mezarların üzeri, mersin dallarıyla örtülmüş, ayrıca baş ya da ayak uçlarına, içine mersin dalları konulmuş pişmiş toprak testiler, vazolar yerleştirilmişti. Köylüler, uygulamanın geleneksel olduğunu, nedenini bilmediklerini söylediler.

Antik Çağ'da da, ölümlere ve khthonik tanrılara (ör. Demeter) mersin dalı sunulduğu ve çok daha önceye (M.Ö. 15. yy) tarihlenen, üzerinde benzer kapların bulunduğu aynı tipte mezarların varlığı bilindiğinden, bu mezarlıktaki geleneksel gömü şekli, hayli dikkatimizi çekti.

Nif Dağı çevresinde bilinen prehistorik höyüklerden Ulucak, Yenmiş ve Nemrut, Kemalpaşa Ovası'nda, Nif Çayı boyunca sıralanmışlardır. Ulucak'ta son yıllarda Ege Üniversitesi kazılara başlamış olup, Neolitik tabakaları açığa çıkarmaktadır. TAY projesinin tahribat raporunda, acil önlem alınması gereken yerleşmeler arasında, Nif Dağı'nın batı yamaçlarındaki Pınarbaşı'nda bir Kalkolitik Çağ höyüğünden bahsedilmektedir.

Nif Dağı'ndaki yerleşimler, bugün yüzeyde görülen duvarlar ve keramiklere göre, ilk bakışta Klâsik, Hellenistik ve Bizans çağlarına tarihlenebilmekte, Batı Anadolu'nun bu ve muhtemelen daha eski dönemlerine (Etrüskler, Lydialılar, Hititler ve çağdaşları toplumlar ?) ışık tutacak buluntular da vâdetmektedir. Nif Dağı'nın batı tepelerinden Tahtalı Dağ'da, bir mağaranın ağzında bulunduğu ve 1868'de British Museum'a götürülmek üzere yerinden sökülürken parçalandığı ileri sürülen, bir kaya kabartmasındaki figür acaba hangi kültüre aitti?

Şimdi hedefimiz, yerleşim için her türlü olanağa sahip böyle ender konumdaki dağlık bir bölgenin, Prehistorik Çağlardan Bizans Çağı sonuna dek barındırdığı tüm kültürleri, "İ.Ü. Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi" adı altında, ilgili Anabilim dallarımızın ortaklaşa yürüteceği arkeolojik araştırma ve kazılarla gün ışığına çıkaracaktır.

Elif Tül Tulunay

Kısaltmalar Listesi

DÇ	: Demir Çağı
EDÇ	: Erken Demir Çağı
EHÇ/D	: Erken Hellenistik Çağ/ Dönem
ENÇ	: Erken Neolitik Çağ
GAÇ	: Geç Antik Çağ
GKÇ	: Geç Kalkolitik Çağ
GR	: Geç Roma
HÇ	: Hellenistik Çağ
İTÇ	: İlk Tunç Çağı
KÇ/D	: Kalkolitik Çağ/ Dönem
ND	: Neolitik Dönem
OTÇ	: Orta Tunç Çağı
RÇ/D	: Roma Çağı/ Dönemi
SKÇ	: Son Kalkolitik Çağ
SNÇ	: Son Neolitik Çağ
TÇ	: Tunç Çağı
yy	: yüzyıl

Yüksek Lisans (YL) ve Doktora Tezleri (DT)

EGE ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü

Klasik Arkeoloji

- Cevizoğlu, H., “Klazomenai Arkaik Dönem Kabartmalı Vazoları”, DT (Dan: G. Bakır).
- Özer, B., “Klazomenai Siyah Figür Seramiği”, DT (Dan: G. Bakır).
- Güngör, Ü., “Klazomenai Yıldıztepe Nekropolisi”, DT (Dan: G. Bakır).
- Özbay, F., “Klazomenai’de M.Ö. 4. Yüzyıl Yerleşimi”, DT (Dan: G. Bakır).
- Özlem Aytaçlar, P., “Yazıtlar ve Antik Kaynaklar Işığında Batı Anadolu’da Entellektüeller”, DT (Dan: H. Malay).
- Hürmüzlü, B., “Klazomenai Akpınar Nekropolisi”, DT (Dan: G. Bakır).
- Aytaçlar, N., “Klazomenai Orientalizan Seramiği”, DT (Dan: G. Bakır).
- Erdoğan, A., “Phokaia Kaya Tapınakları”, DT (Dan: G. Bakır).

Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi

- Işıklı, M., “Doğu Anadolu Erken Transkafkasya Kültürü’nün Karaz, Pulur ve Güzelova Malzemesi Işığında Tekrar Değerlendirilmesi”, DT (Dan: A. Çilingiroğlu).
- Özdöl, S., “Anadolu’daki Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Bu Süreçte Çatalhöyük’ün Yeri”, DT (Dan: A. Çilingiroğlu).
- Çevik, Ö., “Anadolu’da Kentleşme Süreci”, DT (Dan: A. Çilingiroğlu).

Fikret Özbay

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi

- Oyman, Ö., “Çukurova ve Çevre Kültür Bölgelerinin M.Ö. II. Binde Ege Bölgesi ile Olan Bağlantıları”, YL (Dan: H. Erkanal).
- Şahin, F., “Çukurova ve Çevre Kültür Bölgelerinin M.Ö. III. Binde Ege Bölgesi ile Olan Bağlantıları”, YL (Dan: H. Erkanal).
- Yılmaz, Z., “M.Ö. III. Binde Ege’de Pyxis Türü Kaplar”, YL (Dan: H. Erkanal).
- Keskin, L., “Başlangıcından M.Ö. III. Bin Sonuna Kadar Batı Anadolu Madenciliği”, YL (Dan: H. Erkanal).
- Tuğcu, İ., “Bakla Tepe Geç Kalkolitik Dönem Konut Rekonstrüksiyonu” YL (Dan: H. Erkanal).
- Rijavec, O. C., “M.Ö. II. Binde Ege Bölgesindeki Miken Mezarları”, YL (Dan: H. Erkanal).

- Tepeköy, İ., “Marmara Bölgesi Neolitik ve Kalkolitik Çağ Seramiği”, YL (Dan: A. Öztan).
- Yılmaz, D., “M.Ö. III. Binde Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Ölü Gömme Adetleri”, YL (Dan: A. Öztan).
- Babacan, N., “M.Ö. II. Bin Anadolu-Kıbrıs İlişkileri”, YL (Dan: F. Kulakoğlu).
- Şahoğlu, V., “Liman Tepe Erken Tunç Çağı Seramiğinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi”, DT (Dan: H. Erkanal).
- Tütüncüler, Ö., “M.Ö. II. Bin Ege Bölgesi Dokuma Aletleri”, DT (Dan: H. Erkanal).
- Ayengin, N., “Eski Tunç Çağında Anadolu’da Kemik Endüstrisi”, DT (Dan: A. Öztan).
- Genç, E., “Yeni Buluntular Işığında Kastamonu-Kınık Kazıları Sonuçları”, DT (Dan: A. Çınaroğlu).
- Atasoy, İ. A., “M.Ö. II. Binde Geçiş Bölgesi Seramiği”, DT (Dan: K. Emre).

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Klasik Arkeoloji

- Baykan D., “Assos Athena Tapınağı Mimariye Bağlı Heykeltraşlık Eserleri ile Bölgesel Mitoloji Bağlantıları”, 2002 YL (Dan: E.T. Tulunay).
- Yılmaz Z., “Kabeiroi ve Betimleri”, 2002 YL (Dan: E.T. Tulunay).

NOT

Ülkemizin farklı bölgelerinde yapılan veya yaptırılan yüksek lisans ve doktora tezlerinden tamamlanmaya kadar haberdar olmak, bazı durumlarda oldukça zor olmaktadır. Bu iletişim eksikliğinin doğuracağı sakıncaları ortadan kaldırmak ve tez konusu arayan adayların işini bir ölçüde kolaylaştırmak amacıyla bu bölümü oluşturduk. Tezlerinizin isimlerini bu sayfaya bekliyoruz.

Üyelerimizden

Prof. Dr. Sait Başaran’ın yönetimindeki Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü laboratuvarında, 2002 yılında Van/Altın-tepe, Yukarı ve Aşağı Anzaf, Ernis; Edirne/Enez kazılarında ele geçen metal buluntular incelenerek koruma işlemleri yapılmıştır. Ayrıca Ayanis kazılarında ele geçen Urartulara ilişkin bir bronz kalkan, bir bronz sadak ve üç adet bronz miğferin konservasyon ve restorasyonu yapılmıştır.

Identifying Changes From Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions

1999 yılının Kasım ayında İstanbul'da düzenlenen "Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler" Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı'nda, Enstitü başkanı Prof. Dr. Ali M. Dinçol'un önerisiyle "Eski Anadolu'da Kültürel Süreklilik ve Kültürel Değişim" üst başlığı altında, 3 konuda yine uluslararası çalışma guruplarının oluşturulmasına karar verilmişti:

- 1) Anadolu ve Yakın Çevresinde Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na Geçiş (The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions)
- 2) Anadolu Kültürü Üzerinde Hint-Avrupalıların Etkisi (The Impact of the Indo-Europeans on Anatolian Culture)
- 3) Anadolu Devletlerinde İletişim ve İdari Bölünme (Administrative Division and Communication in Anatolian States)

2000 yılı başlarında, Bettina Fischer, Hermann Genz, Eric Jean ve Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü adına Kemalettin Köroğlu'nun görev aldığı gurubun organizasyonunda, Anadolu ve Yakın Çevresinde Tunç Çağı'ndan Demir Çağı'na Geçiş konulu ilk projeyi gerçekleştirmek için çalışmalara başlanmıştır. Daha çok İnternet üzerinden yapılan yazışmalar sonuçlanma aşamasına gelmiştir. Yuvarlak masa toplantısı, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün ev sahipliğinde 8-9 Kasım 2002 tarihlerinde İstanbul'da, Cartoon Hotel'de yapılacaktır. Henüz kesinleşmeyen program aşağıdaki gibidir.

Provisional Program for the 8th and 9th of November 2002

Introduction

Session 1: Aegean, Balkans and Western Anatolia

Jak Yakar: Migrations

Discussion

Anna Lucia D'Agata: Crete at the transition from Late Bronze to Iron Age

Discussion

Magda Pieniasek-Sikora: Architectural traditions in the Balkans and North-Western Anatolia

Discussion

Ralf Becks: Troia VII

Discussion

Session 2: Central Anatolia

Ulf Schoop: Pottery Traditions of the Later Hittite Empire

Discussion

Hermann Genz: Early Iron Age Pottery in Central Anatolia

Discussion

Kimiyoshi Matsumura: Kaman-Kalehöyük

Discussion

Aksel Tibet: Porsuk

Discussion

Mehmet Özseit: The Early Iron Age in the Amasya Region

Discussion

Session 3: Southeastern Anatolia

Lynn Swartz-Dodd: South Eastern Turkey

Discussion

Uwe Müller: South Eastern Turkey

Discussion

Elif Denel: South Eastern Turkey/ Northern Syria

Discussion

Andreas Schachner: Upper Tigris Region

Discussion

Bradley Parker: The Early Iron Age at Kenan Tepe

Discussion

Session 4: Eastern Anatolia and Caucasus

Kemalettin Köroğlu: Eastern Anatolia

Discussion

Jan Bertram: Caucasus

Discussion

Session 5: Cilicia, Cyprus, and the Levant

Ekin Kozal: Cypro-Anatolian Relations

Discussion

Aslı Özyar: Continuity and Change in Anatolian Iconography from the Bronze to the Iron Ages:

Contextualizing the Architectural Reliefs of

Karatepe-Aslantas

Discussion

Eric Jean: Cilicia

Discussion

Bettina Fischer: Cyprus

Discussion

Anne Killebrew: Levant

Discussion

Session 6: Natural Sciences

Hitomi Hongo: Faunal Remains from Late Bronze Age - Early Iron Age Levels at Kaman-Kalehöyük

Discussion

Simone Riehl: Archaeobotany

Discussion

???: Climatological Developments

Discussion

Session 7: Final Discussion

Genel Kurul Toplandı

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün olağan yıllık Genel Kurul'u 2 Mayıs 2002 tarihinde toplandı. Yeni tüzüğe göre belirlenen 5 kişilik Yönetim Kurulu Prof. Dr. Ali M. Dinçol, Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu, Doç. Dr. Sümer Atasoy, Doç. Dr. Bedia Demiriş ve Doç. Dr. Kemalettin Köroğlu'ndan oluşmaktadır.

İlk kez oluşturulan Onur Kurulu üyeliklerine ise Prof. Dr. M. Taner Tarhan, Prof. Dr. Önder Bilgi ve Prof. Dr. Oktay Belli seçilmişlerdir.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün Yıllık Konferansları

2002 yılı içinde Enstitümüz yıllık konferanslarını gerçekleştirdi. Konferansları yapabilmemiz için bize salonlarını açan Cartoon Hotel yetkililerine bir kez daha teşekkür etmeyi borç biliriz. Oldukça geniş bir katılımcı kitlesi ile bulduğumuz konferanslarımızdan ilki 13 Mart 2002 tarihinde, Kurucu Üyelerimizden Prof. Dr. Güven Arsebük tarafından verildi. Kendisi "Evrimi Kendine Özgü bir Canlı: İnsan" başlıklı bir konferans verdi. İkinci konferansımız Asli Üyelerimizden Prof. Dr. Coşkun Özgünel idi. 27 Mart 2002 tarihinde düzenlenen konferans "İlyada Destanı ve Apollon Smintheus Tapınağı" başlığını taşımaktaydı. 3 Nisan 2002'de gerçekleştirilen üçüncü toplantıda Tel Aviv Üniversitesi'nde çalışmalarını sürdüren, Muhabir Üyelerimizden Prof. Dr. Jak Yakar, "Etnografya Işığında Arkeolojide Sosyal ve Kültürel Değerlendirmeler" konusunda bilgi verdi. 17 Nisan 2002'deki gerçekleştirilen yıllık konferanslarımızın sonuncusu Prof. Dr. Manfred Korfmann tarafından verildi. Almanca olarak sunulan konferans "Troia-Anadolu-Avrupa: Geleceğin Her Zaman bir Geçmiş Vardı" başlığını taşımaktaydı. Bu konferansın öncesinde kendisine Şeref Üyelik beratı takdim edilmiştir. Anı toplantıda ayrıca 30 yıldır Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde emek vermiş olan Sayın Eser Abbasoğlu'na da Muhabir Üyelik beratı verildi.

17 Nisan 2002 tarihinde Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün Cartoon Hotel'de düzenlenen konferansında Prof. Dr. Ali Dinçol tarafından yapılan açılış konuşması

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün sayın üyeleri,

Sayın konuklarımız,
Aziz meslektaşlarım,
Sevgili öğrenciler,

Enstitümüzün bu yılki yıllık konferanslarından dördüncü ve sonuncusuna hoş geldiniz. Bu konferanstan önce de, her zaman yaptığımız gibi, size bazı yeni gelişmelerden haberler vermek istiyorum. Bu yılki konferanslarımızdan başlamak üzere, düzenlediğimiz konferansları, enstitü yayınları arasında bastırmak üzere girişimlere başladık. Eğer

sponsor bulursak, enstitümüz yılda iki kez yayınlanan haber bülteni yanında, *Colloquium Anatolicum* adlı yılda bir kez çıkan, içinde sadece bilimsel araştırmalara ve konferanslara yer verilecek bir yayın organına daha sahip olacaktır.

Üyelik için yapılan başvurular uzun süredir Yönetim Kurulunca değerlendirilememiştir. Son kurul toplantısında, hem tüzüğümüz gereği her yıl Mayıs ayında yapmak zorunda olduğumuz Genel Kurulumuzu, bu yıl 2 Mayıs Perşembe günü saat 12'de İstanbul Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü'nün Kuyucu Murat Paşa Medresesi salonunda gerçekleştirmeye karar verildi, hem de üyelikler ele alındı. Ankara Üniversitesi'nden 2 Arkeolog, 1 Hititolog, Viyana ve Selçuk üniversitelerinden 2 Klasik Filolog muhabir üyeliklere seçildiler; sonuçlar kendilerine bildirildi. Bu çerçevede bir meslektaşımıza daha muhabir üyelik diploması tevcihine Yönetim Kurulu karar verdi. 33 yıldan beri büyük bir özveri ile Alman Arkeoloji Enstitüsü İstanbul Şubesi'nde arkeolojiye hizmet eden, gerek öğrencilerin, gerek yetişmekte olan genç bilim insanlarının, yaptıkları çalışmalarda veya tezlerde kaynak bulma konusunda karşılaştıkları zorlukları aşmalarını sabırla ve iyi niyetle sağlayan, aynı zamanda Alman meslektaşlarımızın ülkemizdeki yaşama ve çalışma koşullarına uyumları için yardım eden, onları Türk meslektaşları ile kaynaştırmaya çaba sarf eden, sevgili arkadaşım ve meslektaşım, Arkeolog Eser Abbasoğlu'na çoktan hak ettiği bu üyelik beratını, bir şükran ifadesi olarak huzurunuzda sunmaktan büyük onur ve sevinç duyuyorum. Yönetim Kurulu, bir diğer meslektaşımıza da yine muhabir üyelik diploması vermeye karar verdi. İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji'den 1978'de mezun olan ve daha sonra İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde çalışan ve 1986'da doktorasını yapmak üzere Viyana'ya giderek 1989 yılında doktora çalışmasını tamamlayan, Humboldt bursu ile asistan olarak Köln'de ve sonrasında 1998- 1999 yılları arasında Bonn'da görev yapan Mustafa Hamdi Sayar'a da muhabir üyelik beratını vermekten onur duyuyorum.

Yönetim Kurulu aynı toplantıda, otuz yılı aşkın süredir Türkiye'de çalışan, yönettiği Demirci Höyük, Beşik Tepe kazıları ile bilimsel yeteneğini, organizasyon gücünü kanıtladıktan sonra, meslek yaşamının doruk noktasına Troia kazılarındaki başarısı ile erişen, keşifleri, yorumları, yayınları ile Anadolu arkeolojisine yaptığı hizmetler her türlü övgünün ötesinde olan, Türkiye ve Türklere olan sevgi ve bağlılığını her vesile ile ve her koşul altında gösteren, sevgili meslektaşımız, Tübingen Üniversitesi'nden Prof. Dr. Manfred Korfmann'a Şeref Üyeliği diplomasını sunmak için Türkiye'ye davet etmeye oybirliği ile karar vermiştir. Enstitümüze kuruluşundan itibaren destek olan, uzun yılların dostu, kardeşim Osman'a Şeref Üyeliği beratını takdim etmekten tarifsiz bir onur ve kıvanç duyuyorum.

Verehrte Mitglieder des Türkischen Instituts für Alttertumskunde,

Sehr geehrte Gäste,

Der Vorstand des Instituts hat in seiner letzten Sitzung am 20 März 2002 einstimmig den Beschluss gefaßt, unseren hochverehrten Kollegen und langjährigen, lieben Freund, Herrn Prof. Dr. Manfred Korfmann von der Universität Tübingen, in die Türkei einzuladen, um ihm die Urkunde der Ehrenmitgliedschaft des Instituts zu verleihen. Herr Professor Korfmann forscht seit über dreissig Jahren in der Türkei, wo er seine berufliche Laufbahn, als junger Referent an der Istanbuler Abteilung des DAI am Anfang der siebziger Jahre begann, seine wissenschaftliche Begabung, sowie sein organisatorisches Können mit drei wichtigen Ausgrabungen bewies, die er an Demirci Höyük, Beşik Tepe und Kumtepe leitete und den Gipfel seiner erfolgreichen Karriere mit den Ausgrabungen in Troia erreichte. Die wertvollen Dienste, die er mit seinen Forschungen, Veröffentlichungen und anderen wissenschaftlichen Tätigkeiten für die anatolische Archäologie erwiesen hat, ist über jedes Lob erhaben. Er ist ein wahrer und treuer Freund der Türken und der Türkei und scheut sich nicht seine Verbundenheit unter keinen Umständen zu äußern. Ich habe die große Ehre und Freude, Manfred Korfmann, alias Osman, der die Gründung des Instituts schon von Anfang an mit Rat und Tat unterstützte, die Urkunde der Ehrenmitgliedschaft des Türkischen Instituts für Alttertumskunde zu verleihen.

Ali M. Dinçol

'Bir Tuğla da Sizden' Kampanyasına Destek Verin!

Kütüphanemizin daha hızlı gelişmesi için tüm meslektaşlarımızı ve eskiçağ dostlarını destek vermeye çağırıyoruz. 'Her kitap/ayırbasım bir tuğladır' düşüncesinden yola çıkarak, 2002 yılı içinde 2002 tuğlalık sarayımızı inşa etmeyi planlıyoruz. Bu kampanya çerçevesinde eskiçağ konulu ya da sözlük niteliğinde olan tüm kitaplar ve ayırbasımlar bağışlanabilir. Her yayın, sarayımızın tamamlanmasında büyük önem taşıyacaktır. Bağış yapan tüm şahıslar ve kurumlar gelecek sayımızda adları ile yer alacaktır. Bağış yapmak için aşağıda verilen telefonla irtibata geçmeniz yeterli olacaktır.

'Bir Tuğla da Sizden' Kampanyası: 0 212 514 03 97 -
Metin Alparşlan

Enstitü Kütüphanesinden Haberler

Bizim gibi, eskiçağ bilimlerinin hayranları için, yazın başlangıcı aynı zamanda yeni keşiflerin de başlangıcıdır. Şu anda ülkemizde yüzden fazla bilimci, yeni kazı ya da yüzey araştırmalarının hazırlıkları içerisinde. Tüm araştırmacılar gibi bizler de kütüphanemizde hazır

çerisindeyiz. Kitaplarımızın bilgisayar ortamına kaydedilmesi için altyapı hazırlıkları tamamlanmak üzeredir. Altyapımızı oluşturur oluşturmaz kitapların kaydına başlanacaktır ve en kısa zamanda bitirilecektir. Şu anda 3000'i aşmış olan yayınlarımızın sayısının 'Bir Tuğla da Sizden' Kampanyası sayesinde 5000'i geçeceğini ümit ediyoruz.

Her zaman olduğu gibi kitap ve ayırbasım bağışlarıyla gücümüze güç katanlar olmuştur: Prof. Dr. Ö. Bilgi; Prof. Dr. A. Dinçol; Prof. Dr. B. Dinçol; Prof. Dr. F. Işık; Prof. Dr. M. Korfmann; Prof. Dr. C. Özgünel; Prof. Dr. M. Salvini; Prof. D. Hawkins; Doç. Dr. B. Demiriş; Doç. Dr. K. Köroğlu; Dr. W. Radt; Dr. J. Seeher; Dr. Ş. Karagöz; Araş. Gör. G. Ergin; E. Atabek; A. Boratav; M. Kibar; K. Oral; A.C. Üstüner; Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü; Ege Yayıncılık; Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü; Homer Kitabevi. Hepsine ayrı ayrı teşekkür borçluyuz.

Prof. David Hawkins, aramızdan kısa bir süre önce ayrılmış olan Prof. Dr. O. R. Gurney'in anısına enstitümüze 'Annals of Archaeology and Anthropology' adlı yayının tüm takımını hediye edeceğine söz verdi ve öncelikle 1-13 sayılarını bağışladı. Bu sebeple ünlü Hititolog Prof. Dr. O. R. Gurney'i burada tekrar anmaktan övünç duymaktayız.

Aşağıda adları verilen yayınlarla beraber 300'den fazla ayırbasım ile kütüphanemizin ayırbasım koleksiyonu önemli derecede artmıştır. Kütüphanemizi desteklemeniz dileğiyle, herkese iyi araştırmalar diliyoruz.

Kütüphanemize Yeni Gelen Yayınlar

- Anadolu, M.U., *Roma İmparatorluk Devri Mimarlık Yapıtları*, 2001.
- Arslan, M., *Galatlar*, İstanbul, 2000.
- Atlı, N.B., *La Neolithisation de l'Anatolie (Varia Anatolica VII)*, İstanbul, 1994.
- Bahn, P., *Arkeoloji'nin ABC'si*, İstanbul, 1999.
- Basedow, M.A., *Beşiktepe*, Mainz, 2000.
- Başaran, C., *Anadolu Kompozit Başlıkları*, İstanbul, 1999.
- Baydur, N., *İmparator İulianus*, İstanbul, 1982.
- Belli, O.-V. Bahşeliyev, *Nahçıvan Bölgesinde M.Ö. II. Binyıl Çanak Çömlek Kültürü*, İstanbul, 2001.
- Bilgi, Ö., *M.Ö. II. Binyılda Anadolu'da Bulunmuş Olan Matara Biçimli Kaplar*, İstanbul, 1982.
- Boardmann, J., *Yunan Heykeli, Arkaik Dönem*, İstanbul, 2001.
- Boardman, J., *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları Arkaik Dönem* (Çev. G. Ergin), İstanbul, 2002, Homer Kitabevi.
- Borchhardt, J., *Limyra Zemuri Taşları*, İstanbul, 1999.

- Bratton, F.G., *Yakın Doğu Mitolojisi*, İstanbul, 1995.
- Campbell, J., *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, İstanbul, 2000.
- Casson, L., *Antik Çağ'da Denizcilik ve Gemiler*, İstanbul, 2002.
- Corcopino, J., *Rom, Leben und Kultur in der Kaiserzeit*, Bonn, 1986.
- Çilingiroğlu, A.- M. Salvini (Ed.), *Ayanis I*, Roma, 2001.
- Demiriş, B., *Annales'te Beliren Tarihçiliği ve Hümanizmi ile Tacitus*, İstanbul, 2002.
- Duralı, T., *Gulgamış Destanı*, İstanbul, 2001.
- Gaster, Th.H., *Thespis, Eski Yakındoğu'da Ritüel, Mit ve Drama*, İstanbul, 2000.
- Güler, O., *Antik Çağ İkonografisinde Erciyes*, İstanbul, 1995.
- Halman, S.T., *Eski Anadolu ve Ortadoğu'dan Şiirler*, İstanbul, 1996.
- Hillard-Botting, *Elementary Greek Translation Book*, London, 1946.
- Işık, F., *Patara*, Antalya, 2000.
- İnan, J., *Boubon Sebasteionu ve Heykelleri*, İstanbul, 1994.
- İnan, J., *Perge'nin Roma Devri Heykeltraşlığı I*, İstanbul, 2000.
- Kaya, M.A., *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İzmir, 2000.
- Kingsley, P., *Antik Felsefe, Gizem ve Büyü*, İstanbul, 2002.
- Koch, G., *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, İstanbul, 2001.
- Kollektif, *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi* (6 cilt), İstanbul, 1982.
- Kollektif, *Der Grosse Brockhaus 1-13*, Wiesbaden, 1953-1958.
- Kollektif, *Troia Traum und Wirklichkeit*, Bonn, 2002.
- Kollektif, *Troia Traum und Wirklichkeit-Ausstellungsführer*, Bonn, 2002.
- Kramer, S.N., *Sümer Mitolojisi*, İstanbul, 2001.
- Kramer, S.N., *Sümerlerin Kurnaz Tanrısı Enki*, İstanbul, 2002.
- Kunze, M., *Der Pergamonaltar*, Berlin, 1992.
- Latacz, J., *Homerus, Batının İlk Ozanı*, İstanbul, 2001.
- Latacz, J., *Troia-Wilios-Wilusa*, Basel, 2001.
- Macqueen, J.G., *Hititler ve Hitit Çağında Anadolu*, Ankara, 2001.
- Magie, D., *Anadolu'da Romalılar I*, İstanbul, 2000.
- Ökse, A.T., *Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri*, İstanbul, 1999.
- Özbayoğlu, E., *Latince Özdeyişler, Deyimler, Atasözleri*, İstanbul, 1998.
- Özbayoğlu, E., *Lucretius'ta Clinamen Kavramı*, İstanbul, 1998.
- Özgünel, C., *Mykenische Keramik in Anatolien*, Bonn, 1996.
- Özgünel, C., *Smintheion-Troas'ta Kutsal Bir Alan*, Ankara, 2001.
- Pascucci, G., *Klasik Filolojinin Temelleri*, İstanbul, 1990.
- Radt, W., *Pergamon*, İstanbul, 2002.
- Seeher, J., *Hattuşa Rehberi*, İstanbul, 2002.
- Tuchelt, K., *Vorarbeiten zu einer Topographie von Didyma* (IstMitt Beiheft 9), Tübingen, 1973.
- Tulay, A.S., *Genel Nümismatik Sözlüğü*, İstanbul, 2001.
- Wilhelm, G. (Ed), *Nuzi and the Hurrians*, Maryland, 1999.
- Yalçınlar, İ., *Güney Türkiye'de Alt Paleozoik Tabakalar*, Ankara, 1967.
- Zimmer, G., *Neues zur griechischen Bewaffnung*, Eichstätt, 2001.

Süreli Yayınlar

- Adalya 4* (2001).
- Annals of Archaeology and Anthropology* 1-13 (1908-1926).
- Anatolian Studies* 51 (2001).
- Anatolia Antiqua* 7 (1999); 8 (2000); 9 (2001).
- Anatolica* 28 (2002).
- Araştırma Sonuçları Toplantısı* 19 (2002).
- Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 100; 101/102; 103/104 (tümü 2001).
- Arkeometri Sonuçları Toplantısı* 17 (2002).
- Chiron* 31 (2001).
- Epigraphica Anatolica* 33 (2001)
- İdol* 10 (2001); 11 (2001); 12 (2002).
- Kazı Sonuçları Toplantısı* 23 (2002).
- Lucerna* 1996 ; 1998; 2000.
- Mimarlık* 303 (2002).
- Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu* 12 (2002).
- Studi Micenei ed Egeo-Anatolici* 43/2 (2001).
- Studia Troica* 10 (2000); 11 (2001).
- Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland-München* 10/11 (2001); 19 (1991); 20 (1995); 23 (1997); 28 (2001).
- Sylloge Nummorum Graecorum Deutschland-Tübingen* 3 (1985); 4 (1989); 5 (1994); 6 (1998).
- Tel Aviv* 28/2 (2001).

Metin Alparslan